

אלקנה מרגליות

שרותה החברתית והאינטלקטואליים של תנועת הנוער "השומר הצעיר" (1920—1913)

הקדמה

דברים אחדים למחקר ההיסטורי של תנועת הנוער תנועה הנוער הציונית-חלוצית במוריה-ארופה הייתה לא ספק מפעלו הקיבוצי האפיני של הנוער היהודי באותה ארצות. היה זה נסיען היסטורי מעניין לעצב אדם בעל איכויות חזית, אשר חייה בצרות-חיהם חברתיות מסוימת למן יולדותו ועד סוף ימיו. במרקם מסוימים ניטו צעריות אלה לפתח בעורת המשאבים האינטלקטואליים שעמדו לרשותם אידיאולוגיה עצמאית, ככלומר, התמצאותם בנסיבות החיים ומתחם תשובה על השאלה: מהי דמותו הנכسطת של היהודי וายו חברה יקימו לנוכח חורבן החברה היהודית בה חי.

נסיען חברתי וחינוכי זה עשוי לעניין גם כיום כל חוקר, המבקש לתהות על אפרותון של תמורות איכויות באופי האדם. אכן, גם בעבר יותר מ-200 שנה "la plus utile et la moins avancée de toutes les connaissances humaines me paraît être celle de l'homme" (Discours sur l'inégalité biologique et morale), כי מכל הדעת האנושי, ידיעת האדם היא המועילה ביותר והמשמעות ביותר ביהו". מסה על אי-השווין).

אמת, רבות מן הטיסמות הנלהבות של הדור ההוא בלטיניריאלייטיות היו ויומרניות; ודאי שהייתה בהן, בתנועות הנוער, מן השתוות, הדברנות והפשנות, מן האידיאולוגיה הבלתיריאלית והאופטימיות המופרחות שנבעו מאי-הכרת המציאות. אך, על-כל-פנים, נראה הדבר לדרכו החותר, עמוס אכובותי, להפרדה בין "פוליטייקה אידיאולוגית" (Ideological Politics) ל"פוליטייקה אזרחיית" (Civil Politics). עם זאת געלה הוא מכל ספק, כי מבחינת דמות-האדם שהvincere תנועת-הנוער, עומק החוויה שהעניקה, רבעוגיות הביטוי והצורות שפיתחה, הדוטסים החינוכיים שייצרה וטיפוסי המנהיגות שהעמידה, לא הייתה כמורה בישראל מאזו ימי זורה של החסידות. בכוון של תוכנות אלה הצלילה תנועת הנוער היהודית להטביע את חותמה על טיפוס האדם וטיפוסי המנהיגות שקבעו להנעה הלאומית הציונית בכלל ולתנועת העזודה בארץ בפרט, עד שכל חוקר תנועות אלה לורמיהן חייב לזכור למוקומתיהם בתנועת הנוער.

דבריו של ג. ברנדס על "ייסורי ורותר הצעיר" לגיטה — כי ורותר אינו מבטא את

סבלו של יחיד, אלא את יסורה של תקופת, ועל כן ניתן להגדירו כ"טיפוס תקופתי" ("ein zeitalterlicher Typus") — יפים גם לקורותיה של תנועת הנוער. שורות ו אף מאות אלפי של בני-נוער עברו את מסגרותיה של תנועת הנוער החולזית בכל תקופות פולתה. לכל זרם או תנועה ייחוד משלהם, לפי תנאי התפתחותם, תקופת ההיקשרות, ארץ המוצא, השכבה הסוציאלית ממנה יצאו הבריהם ואופי מנהיגותם. מחוותם של החוקר להגדיר את ייחודה של כל תנועה ולשואף עם זאת לא Higgins אל הسلم, אל מכול התופעה הקרויה "תנועת הנוער", בדרך של השווא בין הזרמים השונים.

מושג אופרטיבי מועיל במחקר תנועת הנוער הוא מושג ה"דור", במשמעות שנקבעה לו על-ידי קיל מנתים: לא רק כחד-זמנני מבחינה גילית או גיאוגרפית, אלא כשותף שותפות היסטורית-תרבותית בחוויה ובניסיונו (Erlebnisschichtung) ובתגובה על נסיוון זה. מנהים מבחין בין הדור למשהו לבין "היחידה הדורית",² לאחרונה הוגדר הדבר יפה במאמר אחד: "כלל וכלל אין זה ברור, כי כל האנשים החיים בזמן אחד, הם אמנים בני אותה תקופה... אפילו לא כל מחשבותיו של אותו אדם משתיכות לעולם רוחני אחד".³

מושג ה"דור" עשוי להיות השערה פורה מادر במחקר ההיסטורי, וכמוו מושג "העולם הרוחני" (univers mental). אך שום מהיבטים דינק, ועל ההיסטוריה לתחום בעבודתו את תחומי שותפות-ה"דור", בו הוא עוסק, ולבירר לעצמו ולקרואין אם כוללים בו בני שכבה תברית מסויימת, ארץ מסויימת, או שמדובר ב"דור" בקבנ-מידה בין-ארצית או אפילו בין-תקופתי. אך אותן השאלות עצמן מתעוררות גם לגבי המושג "חברה" בכלל.

לפי תפיסת זו של הדור, הייתה תנועת הנוער האזינית-חולזית בראש וראשונה תנועתו של היהודי הנער היהודי בכלל הלאות העבריות היהו-דיות ובמכלול קורותיו חלק מן הקיבוץ היהודי בזירה אירופית. LOLLA ZAT, לא היה גם תנועת הנוער היהודית אלא ביטוי לעתק-געוורים ולהווית-געורים, מרד אראוי שהיה מסתיים, כפי שקרה הדבר בתנועות נוער אחרות, בהקלות ובסתגלות לנורמות של חברה המבוגרים.

"יחודה של חברת היהודים הוא בהיותה חברת-מיוט בחברה הלא-יהודית הסובבת, ומילא טבועים היה בחותם היחסים וההתיחסויות בין סביבתה, "הנער היהודי רגש בסיסמודגרת, גרעש מכל משב כל ביוטר... מזועז מכל מאורע המתורחש בחיו הפרטימ או בחברה שמסביבו... מכל דווייה יהודים (Judengram) וצער-העולם" — כך תיאר את המצב אחד מצעריו "השומד הצעיר" ב-1918.⁴

חלק גדול מצריכיו ומאיינו הפסיכו-סוציאליים של הנער היהודי נבע, כאמור, מהתיחסותה של חברתו היהודית לחברת הלא-יהודית הסובבת, וחלק גדול מדריכיו הביטוי נשאל מן החברה הלא-יהודית המוריה-איורופית. יתרה מזו: הנער היהודי שאל לו צורות-ביטוי למאיזי הפסיכו-סוציאליים מורמים אינטלקטואליים, ספרותיים ופוליטיים-אידיאולוגיים שרוחו בחברה האירופית, בארץות שונות, במאות ה-19

וה-20. אך את דרכיו הביטוי הילו סיגל לארכיו המיזוחדים ושינה את חכנן בהתאם לכך; הוא "ייחד" אותו, כביכול. דוגמה בולטת היא קליטתן של דרכיו-ביטוי שאלות מן הרומנטיציסטים הארגמי או מן המארקסיסם ו"ייחודן" בתנועת הנוער.

לא ייפלא, איפוא, שהחוקר תנועת הנוער הוא כה מביך, שכן נאלץ החוקר להזדקק לדיסציפליננו' מהAKER שנות, לורמים מהשבוטיים-דרגושים שונים, לארצאות ובותות ולהקופות היסטוריות שונות; וקוק הוא לאיומלי-הנינות של הפסיקולוג והסוציאולוג, לימולת ההבחנה של רביה ההיסטוריונים ולכוח הדמיון וההבעה של המשורר.

בעובודה זו מבקש כותב ההיסטוריה האלה להציג את תנועת הנוער כטיפוסם תרבותי-חברתי לתקופה ולחברתה. תנועת הנוער היא חלק מערך תרבותי-חברתי או מערכם תרבותיים-חברתיים שונים, רחבים יותר. סימני של מערך תרבותי-חברתי הם הייחו' בעל משמעות פנימית לגבי האנשים הפועלים בו והיווצרות מבנה מסויים של מרכיבים או של תוכנות-ידוד בולטות — מעין "ארגון פנימי". אין זה מכלול טpatial, שכן משקף הוא מגמות ארכוט-יטוח; אך אפשר לראותו גם כקטע או כחתך, וודקה משום כך נוח הוא לחקירה ההיסטורית. מובן שה הבעה של הגדרת התחוללה, הזמן והמרחב היגיאוגרפי קיימת גם לגבי מושג המכול התרבותי-חברתי, כפי שקיים היא לגבי מושג ה-"דור".

לפי איקות האדם שהעמידה, דרכי הבעה והרגש, דפוסי החינוך העצמאים, חפץ הקיום הקולקטיבי ודרך ההסתמכתו ההיסטורית היהת תנועת "השומר הצעיר" ומקורותיהם והמוסכמת שבין תנועות הנוער הציוניות-חלוציות ותנועות הנוער היהודיות בכלל, והיא גם שימוש דוגמה לשאר תנועות הנוער הציוניות-חלוציות. "השומר הצעיר" הנה היה היחיד בתנועת העברית, אשר שמר על עצמותו עד הימים הווה ולא "נבלע" — וזה למראות משבורי ותהफוכותיו, ולמרות העובדה שבתהליכי דרכו בארץ לא היה אלא ארגנו' רופף של מתים'עמ', האפוי בili הרכ' לפיוור.

מאמר זה ידוע במקורותיה ההיסטוריים והרוחניים של תנועת הנוער "השומר הצעיר" בשנים 1913—1920, עד לגל העלה הגדול הראשון של אنسיה במסגרת העלית השלישית. תקוותו של הכותב היא לי לאחר שיחסקו, בשיטה דומה או זהה, תנועות הנוער הציוניות-חלוציות האחרות, אפשר היה להגיע לסיום היסטורי משווה ולתיאוריה כללית בדבר תנועת הנוער הציונית-חלוצית ומשקלת בתנועה הלאומית ובגיבוש אפיה וייחודה של תנועת העברית העברית. הונחתו היחסית של תחומי-מחקר זה עד כה, הרתהי עובדה מצערת.

א. תנאי-חיו' של דור-הראשוניים ב"השומר הצעיר"

עליסתו של "השומר הצעיר" הייתה גלביצה של ערבי מלחמת העולם הראשונה, מכל מקום, "האבות המיסידים" של התנועה בארץ, שהקימו בראשית שנות העשרים את שני הקיבוצים הקבועים הראשונים של "השומר הצעיר" ונתנו ביטוי בכתוב ובעל-פה למחשוביהם ולמטרותיהם, היו רוכם כולם יוצאי התנועה בגליציה, התנועה בפולין מלאה אמונה תפקיד חשוב וממצב מחולות "השומר הצעיר" בארץ ובגולה, אך זה היה בתקופה מאוחרת במקצת. עליינו לפנות, איפוא, תחילת עבר גלביצה, ובמובן הרחב יותר — בתחום גליציה-וינצ'ה.

ו. ראשית התנועה
צעירים "השומר הצער" שבאו ארץ עם ראשית העליה השלישית נלודו ברובם בשנת 1900, או בסמוך לשנה זו, ובاهגיהם ארץ היה בני-18—20. רק יהודים מביניהם היו מבוררים יותר, לידי שנות 1896 או בסמוך לה⁵ (בתנועת נוער נודעת חסיבות רבה להפרשי-גיל של שנים אחדות). התברגותו של דור הראשונים חלה, אפוא, בשנות מלחמת-העולם הראשונה ומלחמת פולין העצמאית על גבולותיה, ושנים אלה היו גורם מכריע בעיצומו של נוער זה.

נווער זה למד ברובו בגימנסיות פולניות (מקצתם — גם בגימנסיות גרמניות). נועד לא-לומד, עמי יותר — זוגנים, פועלים, יוצאי הוגים חסידיים וחוגים דתיים בכלל — היו מיעוט מבודטל ב"השומר הצער" ולא נקלטו יפה. גם כאשר גדל, בשנות המלחמה, מספרם של הנערים הלא-לומדים תבריר התנועה, לא מצאו שפה משוחפת עם התלמידים.⁶ הוורים של צעירים "השומר הצער" השתיכו ברובם לשכבות האמידות של החברה היהודית בגליציה: סוחרים, סוכנים, בעלי מקצועות חופשיים, פה ושם גם בעלי משקים חקלאיים ובעלי מלאכה אמידים יחסית. בשנות המלחמה פגעה ההתרוששות גם בחלק מן השכבות האלט'.

רבים מן הצעירים הללו נמנעו עם הנוער המתוול מבחן לשונית או תרבותית, או השוויא להתבולות. מכל מקום, הפעולות ב"קנימ" התנהלו בשפה הפולנית. אפילו בשנים 1919—1920 עוד נכתבה ספרות התנועה כולה או ברובה המכريع פולנית, כולל פרסומים שראו אור בוינה. אין בה יידיש ומעט מאד עברית. קיצורי של דבר: היהת זו אינטלקטואליזציה יהודית, או עיראים המועמדים לשכבה האינטלקטואלית, מabitim אמידים فهو יותר, מתבולים או קרוביים לתתבולות לשונית ותרבותית גמורה. מובן שיש להיזהר מפשטות ומהכללה, בפרט לגבי שנים אלה של תמרות כה מהירות, שהתחוללו עקב המלחמה. חלק מאנשי התנועה ספג בבית הוריו השכלה יהודית ואף מסורת יהודית-לאומית וציונית; היו בין הצעירים חובשי בית-המדרשה לשעבר; היו אנשי בן וינה, שהיה מגוון ביותר מבחינת הרცבו האנושי, ואשר חבריו הושפעו מ傳統ות אידאולוגיות שונות וחלקו אף גטלו חלק בתנועות חברתיות כליליות לאחר מלחמת העולם הראשונה (עדות יפה לכך נמצאת בצויר הוויודאים האוטו-ביזנטים ב"קהל ייחנו"); היו בני העיירות הקטנות ואפילו בני כפרים בגליציה, והיו אנשי-עיר או בני-עירייה שבו העירה, אנשים ממורח גליציה ואנשי "מערב". יתר על כן: התתבולות איננה תהליכי חדי-צורתית, והיא הצעירה גם בגליציה בגוניהם ובמקומות שונים, מן הבתים בהם דיברו יידיש ושמרו על ציוויל הדת — אף כי הבנים דיברו פולנית ולמדו בתיסיסטר פולניים — ועד למשפחות שחילק מאנשיהם כבר ראו עצם "פולנים בני דת משה". גזניגונים אלה אינם ניתנים לביטוי טאטטיסטי מדויק, אולם אפשר להגיד, כי התתבולות הייתה עדין נחלתו של מיעוט — אם גם מיעוט מגוון למדי — בקרב יהודים גליציה; היגתקות גמורה מן הקיבוץ היהודי ונישואי תרבות היה בוגדר תופעות נדירות למדי.⁷ לעומת זאת, נתרoor ליהודים עוד בשנות ה-80 וה-90 של המאה הקודמת כי אין כל סיכוי להתבולות ול"סימביווה" בינם לבין הפלנינים. החברה הפלנית פשוט לא רצתה בהם ודחתה אותם מעלה כלכלית, מקצועית, חברתיות ותרבותית. היא ראתה בהם גוף ור, גם כאשר דיברו

בלשונה, הודהו מבחינה רגשית עם שאיפותיה הלאומית והופיעו כפטריזיטים למחדרין. טبعי הדבר, שתושותה ה"מחסום" ותסכול הциיפזת היו הריפים במילוי אצל בני האינטלקנציה היהודית והגוער הלומד, אשר שאפו לצאת מרחוב היהודי פשוטו כמשמעותם ולוכותם בעמד ובתקפיך בחברהalan-judaica. הם הושלכו חזרה אל החברה היהודית — מתבוללים מבחינה לשונית-תרבותית וריגשית, ומוארך — נדחים, עקרורים וחדררים רגשות של מסוכול ושל קיפוח חברתי ולאומי. גברים במסב כוח מוכנים בפסיכון החברתי "אנשי-גבילין" (marginal men) — גברים אליים בין תרבויות שונות, בין הזיקה לחברת אליה הם שואפים לבין החברה אליה הוחזרו במצבות.¹⁰

אמנם, בחברה היהודית בגליציה פעלו עדין הכוחות הלאומיים המלכדים והמשמערים. עדין נשתרמו בעירה היהודית אורח החיים המסורת-דתי, לשון יידיש, הלבוש המקבול, הלימוד ב"חוּדרִים" ושלטונו של אדם"רים; עדין חזותם היו השפעות החסידות והתהשלה, הצעינות אך והחללה להתארגן, פה ושם הגיעו גם ידיעות וספרות מן הארץ — אולם כוח המסורת, דהינו כוחה של החברה היהודית להבטיח את רציפות הדורות ולהתניל את ערכיה ואת מערכם כלכלת לנער, נפגם עקב התירושותם של יהודים גליציא ועקב תהליכי נישולם הכלכלי והחברתי עלי-ידי החברה הפולנית. ערעור זה התבטא בעיקר בנירarity מן הערים, בתగירה אל מעבר למס ובתהיליכי הסקולאריזציה. החברה היהודית המסורתית נפרזה יותר ויזמת להשפעות-חו"ז, והקואזיה הפנימית התרופה; ואילו אפשרויות העליה לא-ארץ-ישראל מעורפלות היו עדין ורחוקות, הן בשנים שלפני מלחמת העולם הראשונה, ועל אותה כמה וכמה בשנות המלחמה.

ממילא הייתה ציונותם ולאומיותם של אנשי-אינטלקנציה אלה, המוחזרים אל עם, בוגדר תנובה רגשית-תרבותית למצבם, מעין ציונות רוחנית-תרבותית של ביקוש אחר השטייכות אשר תאה את "הקרע והכפילות" — קרע שמקורה בנסיבות ההזיקות של איש-גבילין ובתחום העלבון והקיפוח החברתי והלאומי.

באגדות וב庫רפרציות של האקדמאים והגימנסיסטים הציונים הושם הדגש, בימים שלפני המלחמה, על מלחמה בהתחוללות ועל עיטוק בספורט, בטווילים ובצופיות. הזיקות הפליטיות והפלגתוות מעותם היה, והיתה אף התנוורות מודעת מפעילה פוליטית. תגונבה זו שכיהה היא אצל אינטלקנציה המנכדרת מן החברה שמסביבה; היא נוטה או להשתקע בעולם-החוויות הפנימי של היחיד ולהימנע מכל התחביבות ממשית לחברת, כהגדתו המוצלחת של קרל מונהיים (ביחס לאינטלקנציה גרמנית מסויימת): "weltfremde, . . . sozial freischwebende Intellektuellen".

בסביבה זו צמחו לפני המלחמה שני ארגוני-האב של מה שנקרו בתקופה מאוחרת יותר "השומר הצעיר". הכוונה, ראשית כל, לאנגורות לצופיות ולהתעמלות, שהتلכו בו-ב-1913 ונטלו לעצמן את השם המשותף "השומר", בהשראת ארגון "השומר" בארץ. בין האנשים הבולטים בארגון זה של צופים יהודים היו אריה ברוך וד"ר הנרי סטרנדה. הארנו נטלקט מאגדות שונאות שקרו כחיקוי יהודית-לאומית ל"הרץ" (הצופים הפולנים), על אףו המשמעתי ואפיו הצבאי. החינוך היהודי-תרבותי באגדות אלה מועט היה, אף כי מיסדיו התכוונו לחינוך לאומי ואפיו לעלייה ארצה.¹¹ אולם האזופיות

עצמה מלאה הפקיד חשוב השוב באיזונו הנפשי ובחינוכו הגופני של הצעיר היהודי בזמן זה, והוא הייתה ליסוד חשוב בתנועת "השומר הצעיר". בד בבד עם הרפיה המתה והחרדה הפנימית, טיפחו האסיפות והיציאה אל הטבע יחס לסדר ולתקין, תחושה ליפוי ומשמעת; הם חישלו את גוףו של הצעיר היהודי ואת כוח-רכזו והיסנוו לקרת מבחני היין, עשוו "טבעי", דפשוי ו"פרמייטיבי" יותר. עם זאת נטעו ארוגנים אלה גם תודעה לאומית ועברית מסוימת בלב הצעירים. אכן כדי לתת את הדעת על התפקיד שמלאו המושגים "טבע" ו"שבה אל הטבע" בתודעה הציונית (ידעו שימושים אלה מפסו מקום נכבד בתחום מחשבה, החינוך והאמנות באירופה, ורק להזכיר לדוגמה את הפרמייטיבום ברומנטיקה, את המושגים "טבע" ו"טבעי" אצל רוסו ועוד).

המרכז השני בהתחווה של "השומר הצעיר" היו אגודות תלמידים שכינו עצמן "צייר-ציוון" (אין להחילפן במפלגה בשם זה). היו אלה חוגי-לימוד לחשתלמותם ביוזמתם, אשר קמו כבר ב-1903. בלטו בהן היסוד היהודי-לאומי, ("משכילות"), העמינות, הנטייה לעיון ולפלפול, ההתמכרות לדורי החובק-עולם והלהיותו אחריו קונסטרוקציות ההגינן המופשט מיסודה בית-המדרשה. אף תכונות אלה היו לנחלת הטיפוס השומרי ואיזנו בו את ה"עפומיות" שבצופיות — בחזקת "מייפוחו של יפה באחלי שם"; או למפני הדבר, שמכל תנועת צייר-ציוון של פנפי המלחמה לא עלו לארץ אלא שני חבאים בלבד.¹³ מתנוועה זו צמה חלק גדול ממנהו של "השומר הצעיר" בזמן המלחמה וממסדיו הראשוניים של "השומר הצעיר" בארץ.¹⁴

2. ימי המלחמה ותקופת גלי ציה – ניגן
מלחמות העולם זיעזה את יהדות גליציה. הארץ הייתה לחוית. כבר בתחילת המלחמה פלשו הروسים לחלקה המזרחי והגנוו עד קרקוב שבמערבה ולא עזבו את גליציה כמעט כלל אלי ביולי 1917 (אף על פי שנסנוו מחלקים מסוימים עוד הרבת לפניכם).¹⁵ קרוב למחצית יהודי גליציה, כ-400 אלף איש, ברחו מאיימת הפלישה הרוסית מערבה — לホונגריה, מורביה וצ'כיה, אך בעיקר לויניה. כ-175 אלף פליטים יהודים מגיליציה התרכו בווינה בתנאי סבל ומהסור.¹⁶

גם ציידי "השומר הצעיר" נדרדו עם משפחותיהם לויניה. רבים מהם ראו עוני וסבל: משפחות הופרדו ונשארו ללא פרנסה; אבות ואחים גנוו לצבא ובנים צעירים נאלצו לעבוד בעבודות נחותות. גם בשובם לגליציה (כבר בי-1915 החלו היהודים חוותים לשם), הוסיףו צעירים אלה לטעום את טעם ההתרוששות של משפחותיהם.¹⁷ מנת חלקם של היהודים שנשארו בתחום הכיבוש הרוסי הייתה מהסורה, פרעות וגורושים המונינים, ביחס לאזרחים הקרים להוויה (לפי הערכה אחת גירשו הרוסים כ-600 אלף יהודים מפולין ומיליטה אל מעמק רוסיה). אף כשהזרו האוסטרים אל השטחים שפנו על-ידי הרוסים, היו אפשרויות השיקום של היהודים מצומצמות, מחתמת המחסור בחמרי מזון ובחמרי גלם.

בתנאים אלה שותקו החיים הציבוריים והפוליטיים היהודיים במידה רבה. העתונות נזונה הייתה לצנוריה ומנגנוני המפלגות גנוו לצבא או שהו בויניה. תקומה של פולין עם תום מלחמת העולם הביאה על היהודים חורבן פיסי וככלבי

והנחילה להם אכזבה מרעה מבחינה פוליטית ולאומית. גל של פרעות הציף את גליציה ואת פולין, בימי המלחמה בין הפולנים והאוקראינים בגליציה ובימי המלחמה בבלשביקים, שלא בסתיימה אלא באוקטובר 1920. בלבד הפתכם הפוגרים ב-72 הרוגים וב-433 פצועים, במסר מנהיגים ציוניים והגליילית, ובגוך כבד לרוכש. בחודשים נובמבר—דצמבר 1918 נערכו פרעות ביתר מפאה מקומות, בהם נהרו למעלה מ-100 יהודים ונפצעו קרוב ל-1200. בשנת 1919 נערכו פרעות ב-52 מקומות בפולין נהרגו קרוב ל-200 איש.¹⁷

שנתה היהודים בפולין העצמאית הורישה גם בכתיה הספר. בעוננות השומריה פורסמו מקרים של גירוש יהודים, של התאנות מצד תלמידים פולנים והתפריזיות אנטישמיות בטענה, למשל, שהיהודים מסיעים בידי הבולשביקים או שם משתמע טים מן השירות הצבאי.¹⁸ הפולנים דחו גם את תביעות היהודים להתארגנות לאומית ולשלוטן עצמי במסגרת המדינה הפולנית הריבונית, ולהבטחת מעמדם של המיעוטים.¹⁹

בתקופה זו של התמורות המשפחתיות והחברתיות היהודיות, ללא עתיד מובטח וחוץ התרופות הסמכויות החברתיות הרגולות, גדול והתברג דור המתדים של "השומר הצעיר", ילידי 1900. החוויות הדומיננטיות של אותן שנות-התברגות, כפי שהן הזרות בכל עדויתיהם של צעירים אלה, בכתב ובעל-פה, היו: חמי פליטים בוינה, פרעות ביוזדים בגליציה ובפולין בזמן המלחמה ולאחריה (ובפרט הפוגרים בלבד, שתיה החמור בccoli), ומלחמות האוקראינים בפולנים; באחת — הטרגדייה של יהודי פולין וגליציה בשנות המלחמה וڌיקותם מן החברה הפולנית במדינה העצמאית. לדוגמה יבוא בות קייזר סייפרו של אחד מריאשוני "השומר הצעיר" (קיים כבר בבית-אלפא), לפ' זכרונתו.²⁰ האיש נולד ב-1900 בעיריה ולוציב, בגליציה המורחת. בתחילת המלחמה ברוח עם משפטו לוינה, אך עם נסיגת הروسים חזר לעירתו. בעיריה התארגן קו מאוזע של "השומר" ו"צעריך-צ'וין", שננה כ-300 איש, בהנהלתם של "שומרים" אשר חזרו מוינה, והצעיר ה策רף להם. זמן קצר לפני תום מלחמת העולם גויס לצבא האוסטרו-הונגרי. עם תום מלחמה זו, בימי מלחמות האוקראינים בפולנים, פעל בהגנה העצמית היהודית אשר נתארגנה בולצ'יזב בעורת האוקראינים. עם בואו של קבוצת צעירים יהודים, אשר הסתגנו מלובב דרך החזית האוקראינית-פולנית ובאו לולצ'יזב, ה策רף אליה. בני הקבוצה נשבעו לנוקם את נקמת הפרעות בלבד וה策רפו לצבא האוקראיני. העירה ולוציב עברה מיד ליד והפולנים התעללו בהיהודים; הצעיר נסוג עם הצבא האוקראיני וה策רף לצבא ההינדמאקים, וכך עם חיילים יהודים אחרים בצבא זה הצליל יהודים רבים מיד הוקזים שפרעו בהם. אחרירין ערך מן הגבנה והגיא לאודסה; עבר את הדניסטר ונפל בידי הרומנים, שהסיגווו לידי הפולנים, אך הוא הצליח לבירוח מיד והגיע חורה לכלוב. כאן נתפס בידי הפלינים והושם בכלא. חברים מאנשי "השומר הצעיר" תיכננו את שחזורו וטיפסו על גג בית-הסוהר (הדבר מוכבר ב"קהילתיתנו"), ואחד המתכננים ממלא הים תפקיד מרכזי בארץ). הגיסון נכשל, אך האיש שוחרר באמצעות שוחד ועלה ארצה בניריות מזיפות. (עלילות אלה מתוארות בצורה ספרותית בספר "כאור יהל" ליודה יער, שהוא אף הוא מראשוני "השומר הצעיר"). עלילות אלה של צער יהודי כבוי

18 הן אולי דרמטיות במיוחד, אך יש בהן קווים החוזרים ונשנים בצורה זו או אחרת בעזויותיהם של רבים מראשוני "השומר הצעיר" בארץ.

לא ייפלא שהיה זה גער רציני, גטוו להרהורים, אינטראנספקטיבי, ועם זאת גלהב ומאמין, נוטה לרדיקליות, צמארדיים, עליון ושרוי בחלה-רוח פיטוי; צמארדים ונוטה לחיז'צאות — משומ שחתת מתחות, נברך ועקור, بلا בטחון בקיום של דפוסי החברה ובהתגשות ציפיותיו ביחס למקרה ולמעמד בחברה. כתגובה על מצבו זה טיפח בקרבו תחושה של יעד גדול, של שליחות ציבורית המחייבת התמסורת, הגשמה אישית והכרה במשמעותה העמוקה, המהיבת, של החיים. מכאן ההתלהבות והחתרה לצידת השקפת עולם ולקביעת סולם-ערכיהם חדש, אך מכאן גם החדרה הגדולה, המתיחות וחוסר המרגוע שבגער זה — עד כדי נברוטיות ופחד. כשם שקהלט בזמנו אידיאות שונות וסתוריות, עד כדי שתחתיות, כך פלטן במתירות, שכן חי בתחושה של "מתקני עולם". בכל פעולותם גלו צערirs אלה כות, זימה וחינויות רבתה: בהקמת מוסדות, קרנות, עתונות וארגן וביצירת מנהיגות — וכל זה באמצעות עצמים, דלים, כמעט יש-אין.

דומה, כי לפניו דוגמה בולטת ל"תרבות גושת אידיאות", על-פי הבחןתו של פ. סורוקין בין תרבויות המרגניות-חושניות (sensate cultures), שעיר עניין (ideational cultures) בצריכה ובהנאות העולם הזה, לבין "תרבות אידיאות" (non-sensate and non-material) (, שפטותיהן לא-חומרניות ולא-חושניות (, והן גוטות להסתפקות-במעטמן הבחינה התחרית.²¹

3. החריגנות התגועה ומונתיגות
בתנאים אלה של נדידת אוכלוסין, מלוחמות ופרעות, קשה לדיק בamodel ממספר של התגועה. שלמה הורוביץ העיריך את מספר חברי "השומר" ב글יציה (כולל צעירים ציון) בחודש Mai 1918 ב-3000, כולל הסניף בוינה. הוא מנה 29 חברים של "השומר" ו-10 אגודות "צעיר-ציון". במרקך שנשלח לבאדן-פאול באפריל 1919, מועידה התגועה בפולין, בחתימת ידם של ג. זיממן, פרלמן וריגר — מדובר על סניפים של ה"סקאוט" (כלומר "שומרים" ו"צעיר-ציון") בפולין כולה, המונים 7736 תברים וחברות.²² יחסית למספר הכללי של תלמידים יהודים בגימנסיות לא היה מספר המאורגנים ב"השומר הצעיר" מבוטל כל עיקר, ואולם בהשוואה לכל הנועל היהודי היה מספר מוצמצם למדי.²³ היה זה מיעוט יוצאי-דופן במובן מסוים, ככל מיעוט הנענה לקריאת הומן, מטוג המיעוטים הרגשים העושם היסטריה. אפשר להגיד באופן פיגורטיבי, כי התגועה לא אורגנה אלא צמחה "מלמטה", בכוחה העצמי. בתוכף צרכי הזמן היו הנערם והנערות ל"גבאים" ול"מטיפים".

בספרות "השומר הצעיר" מאותה תקופה מזכירים קשרים עם חוגים שונים של מבוגרים. הדוגמאות הבולטות ביותר לקשר ממושך וקבוע הן שיתוף-הפעולה בין חלק מכבוצת המנהיגות של "השומר הצעיר" לבין הוותאנשים שגולכל סביב הייחוון "מוריה" בוינה, וכמוון המגע עם בובר וברנפולד, עליו עוד דובר להלן. אך אין ספק בדבר, כי שום גוף מפלגתי או פוליטי לא הגדר לגער זה את דרכיו.

את תופעת התארגנותו של נוער זה ניתן אולי לתאר בדומה למה שכתב ג. ברנדט על התארגנות "הכנסת הרומנטית" (בשינויים הרושים, כמוובן): "אחד דוגל, בעל שרירות, נאבק ימימה מרובים מאבק פנימי, תחילתו בא-יהודים ואחר בתודעה למחצה ובסיומו של דבר — בהכרה מלאה, עד שהוא מתייר עצמו מאזיקהן של דעתות קדומות ו אף מגיע לתכלית, להבירות... יוצר-אנוש כזה מביע כמה רעיזנות... שעיל אף צורחות הרופסת פחות או יותר, רומים הם את המשפטים הקדומים שבמסורת... מחדדים ציוויליזציה באונז של דור חדש — תחילתה גם אחד ואחריו שני ואלהם מצטרף עוד אחד וייחד באים הם אל נשוא דברת של המגמות החדשה... הללו, שמן מועט קודם לכן עוד לא הגיעו זה את זה... שהי עתיה יזר ומבחנים בתוחשה מופלאה שבבניינים הם איש בקרניזיות שלו, מוזמנים עתה יזר ומבחנים בתוחשה מופלאה שבבניינים הם איש את רעהו, שמדוברים הם לשון אחת, לשון שאין איש זולתם שומעה בזמנם... זמינים יהוד מחשמל אותם בלהט נוערים, הם מחליפים דעתו איש עם אחיו, מספרים זה לזו את הזיותיהם, את שנאותם, מסירות-נפשם ווזעם, וכל אלה מעינינות-הרוגש מפפים וזרויים יחד כפלגים עד היותם לנחר". ביחס לקהל-הצופים של "ארנאנגי" לוייקטור הוגו כתוב ברנדט: "הצעיריות הללו מאזינים היו ליבורים שעיל הבמה ושםעו בהם את קול מרומים הם, את קול שאיפות העצמאות שלהם עצםם, קול אומץ-לבם ומסירותם, שאיפותיהם הנעלאות וכיסופיהם האroteinים, ולא עוד אלא שמעו בהם ומסירותם, בהם גם סודו של המבטה-המוגיא בתנועת הנוער, כפי שעוד נראה להלן.

"תקופת וינה" (1915—1918 בערך) מילאה תפקיד חשוב בהתארגנותו של "השומר הצעיר"; וכן יותר לצ'כיה בשם תקופת וינה-גאליציה, שכן הקשר עם גאליציה לא נזדק כל השנים הללו. במאי 1916 התאחדו בוינה שתי תנועות המוצא: ה-"סקאוט" ו-"השומר" ו-"צעיריה ציון", ונintelו תחילת את השם "שומר-צעיר-ציון" ואחר-כך "השומר".²⁵ השם "השומר הצעיר" נתקבל כנראה רק ב-1919, בועידת לודז';²⁶ על-כל-פניהם בטאוני התגנואה נושאים שם זה מאנו ואילך.

בשנות המלחמה היה קו וינה הcken הדומיננטי בתנועה. באמצע 1918 מנתה כ-400 חבר,²⁷ אך בימי גלי-הפליטים הגדולים יתכן שהגיעו ל-1000 חברים.²⁸ קו וינה לא היה בעצם אלא מרכו לפליטים מגאליציה. גם בימי גלותם בוינה למדו צעירים "השומר הצעיר" ברובם בגימנסיות פולניות, דיברו פולנית ונידלו את ה"פעולות" בבן בשפה זו. בניהם של יהודים אופטטים לא נתוודו בדרך כלל אל הפליטים, ולא היה מגע רב בין הצעירים הפליטים ובין תנועת-הງער הלא-יהודית.²⁹ גם בימי המלחמה לא פסקה גאליציה מהיותה "הינטראנד" של הcken בוינה, ואף נוסדו בה קנים חדשים, לרובם על-ידי התזרורים מוינה. היכנסים החשובים של התגנואה, בהם הוכרע בשאלות הקבוצות, נרכשו בגליציה. עם תום המלחמה חורה התגנואה לגאליציה, ובפרט לקוילוב.

נוסף על היותה מקום התאחדותן של שתי התגנואה, שימושה וינה לה"השומר הצעיר" מקור להשתראות "מערבית", יהודיות ולא-יהודיות. כאן נגשו צעירים "השומר" עם

ציירים מתחום הנוער היהודי המערבי — ה"בלאו-ויס". ה"שומרים" התפעלו מ"חפשיותם וטבעיהם" (ביחס לבנות, למשל) ומרגניותם, אך הסתייגו ממיוטם. דמותם היהודית והציונית.

בוינה פגשו את ג' ברנפולד ואת חוג האנשי שמסביב לכתבי העת "Jeruba'al" (בתוכם אנשי תנועת הנוער היהודי מג'רמניה), והשתתפו בכנסי הנוער היהודי שנערכו ב-1917 וב-1918 בזאתו של ברנפולד. ברנפולד הוא אשר סייע להחדרת רעיוןתו של גוטסב וינקן, מזרביה הראשיים של תנועת הנוער הגרמנית החפשית באוטם הימים; אך אנשי "השומר הצער" בוינה ובגליציה קיבלו רעיונות אלה בתונגדות חריפה.³⁰ בוינה נפגשו ה"שומרים" אישית עם מריטן בובר ואנשי חוגו ועם עתוננו "Der Jude". בובר ביקר גם בלבוב, ב-1918, ונפגש שם עם אנשי "השומר הצער".³¹ גם לחוג האינטלקטואלים היהודיים, פליטי גליציה, שהתרכו סביב העтон החוג הקימו את ה"התאחדות" בגליציה. לא במקורה התרפרם ב-1917 החיבור הכללי הראשון, ששימש הגדרה למגוון של "השומר" המאוחד, והוא "המדריך למגזרים השומרים" (לאLEN "המדריך").³² בוינה דוקא. כאן הימה גם ראשיתה של עוננות התנועה המאוחצת — העטון "השומר".

אולם הדבר החשוב ביותר הוא, כי בוינה התרבות והtagבשה קבוצת-מגהיגות, קבוצה של צעירים מגליציה, שננתנו ביטוי למאיו הנוער בן הדור הזה והיו לו למחנכים. היו אלה אינטלקטואלים מבוגרים במקצת מאוחם שעתידים היו לייסד את "השומר הצער" בארץ. מהם שלמדו בבית-ההמדרש לרובנים בוינה (ביניהם א. רייגר, ש. הווביץ — שהיה עם המיסדים בארץ — א. טרטקובר ושלום שפיגל).³³ מוצאים היה מabitim אמידים (שכר הלימוד במוסד הנ"ל היה גבוה למדי, והלימוד בו הנקה שחרור מן הצבא) וממשפחות בעליות "יחסו" רבני; ספוגים היו הינו יהודים ודעת היהדות, מצוים אצל ספרות ההשכלה והחסידות והספרות הלאומית — צעירים גלובים, מאמינים, רציניים, בעלי כושר אנגלי ויכולת הסברה ודיבור; יש שנחינו בקסם אישי ובכשרונו ארוגני, ויש שכוחם היה בכתיבת ובניות, או בשירה ובחיי צוותא. עם חורבנה של החברה היהודית היו הם למתיפים, למדריכים ולמבטאיהם של הנוער. צויגים אלה חולמים אולי יותר מן המונה "מנהיגות", הרמזו על כוח-שליטה ופיקוד. בימי המלחמה, בתקופת גלי-הפליטים בוינה, כאשר נטה עירה החברה היהודית על מוסדותיה ומוסכמויותיה, כאשר לא עמדו לו לנוער זה מנהיגים ומורי דרך אחרים, בתנאים של ניתוק מן הארץ, כמו עיריהם אלה ווישו כミיטר יכולתם את מה שהם כינו "השकפת עולם" לנוער, בעורת המשאבים הרוחניים שעמדו לרשותם ולפי ארכיו הנפשיים והחברתיים של דור זה. נטולי אמצעים חמריים, במסירות למופת, נסעו מעיר לעיר ומעירה לעירה, הטיפ, חינכו, שררו וטיילו עם חניכיהם וייצרו את האzuותא של הנוער בעת שנותפוררו כל זיקות ההשתיכות. הזקה אל ההמון ואמנותו שלילית והפיקוד על המוניים, מכלי זיניו של המהפקן המקצועני, זרות היו להם לפחות חינוכם ומויצאים; החברה בבחינת המון, וכן תנונות מעמדית ופוליטית היו מחוץ לתהום ראייתם. גם לנוכח מורות המלחמה והמהפכות נשארו אינטנסיביים מובהקים. עיקר מעייניהם ופעלם היה בתחום החינוכי והמוסרי. אם הי

ביניהם, בדרך הטבע, אנשיים בעלי מידות "שלטוניות" ויצרי שלטון, הרי לא מידות אלה הן שהתבלטו בנסיבות הנ"ל.

מאחר שנגענו בנושא זה, הקשה לנימוח, של מנהיגות בתנועת הנוער, יש עניין להביא כמה עדויות מפי הנוגעים בדבר. במכבת מקיבוץ "השומר הצעיר", משנת 1920³³ תיאר מ. עירע עצמו את כוח מנהיגותו של אחד החברים במונחים העשויים להסביר את השפעתו שלו. משחו קרן, לדבריו, אישיותו של אותו חבר, "שמיוז את החברים בעדקה עד לא Baden האישיות" (הפיור שלוי — א.מ.). וכך מתאר שלמה את הדברים ב"קהילתינו": "מנהיג — לב צער מודע לשמע המלה הזאת. אולם עוד יותר ירעד הלב בהרגשו את מהותה, בעמדו תחת ה *שפת* ה *קסם* (!) היוצא מן האיש המנהיג, המתוודה דרך, המבטאת את רגשי הלב הקולקטיבי, המביע את זעומי הנפש הקיבוצית... מנהיג — משען בצרה, מעון בשעת דכדוך הנפש... האיש שהוא לפה ולגואל..."³⁴ השפעתו של עירע, למשל, תוארה אז על ידי ואחדיו והן על-ידי מתנגדיו במונחים אידיזיונליים כ"כוח היפוטטי", "כוח מאגי" ו"איפילי" ("כוח דימוני" (בפי מתנגדים). נאמר עלי, כי הוא "לש את נפשותינו". המענין בדבר הוא, שתיאורים אלה מופיעים הן בעדויות מן התקופה ההיא בערך (1924), והן בעדויות של אנשים שרואינו עתה, אנשים מבוגרים ומופchos).

אפשר להבין את סוד המנהיגות הזאת בתנועת הנוער: בהקופת המזקה הנפשית ההיא, שגבלה לעיתים בהיסטריה ובגברות, התבלטו החברים, לעתים מבוגרים במקצת מהבראים, מנסים יותר, בעלי רצון חזק יותר, בעלי כושר החלטה, כוח מנהיגות ויכולת של שכנו והنمקה, אנשים שניחנו בכשרו הבעה בעל-פה ובכתב. הם ביטאו בתמונות ובסמלים, לפעמים מקابرירים ומורבידים במקצת, את המזקה הפיסיוכו-סוציאלית של הבראים. הם ידעו לדבר אל שומיעתם באידiomאטיקה העסיטית והNELBAT של יהדות מורה-איירופת, בחוש ההומר המיווד, בהיקש התגינוי ובהידור של העירה היהודית, במלחה השנווה ובמשל. עם זאת התו דרכי מחשבה ודרשו מהבראים הצעריים מעשים והתבגרות. היו ביניהם אנשים עירט לאפשרויות פוליטיות, אך השפעתם העיקרית בתקופה האמורה נבעה מידיומי ה"אב" או ה"רבבי" שיצרו בלב הגיכיהם, ביכלתם לדאוג לאנשים ולרכום סביבם גם מתוך הטלת מרות וג庵 סכוסים בין עצems. כללו של דבר, יסודה העיקרי של מנהיגות זו הייתה שותפות חוויתית-אידיאלית ולא שלטונית-ארגוני ופוליטית. אין לשcoh כרבים מן הצעראים ידעו עדין את חזר הרבי, את טיפוס הדרשן, את הניב, הריקוד והומר החסידי, את התחלהות והדבקות. אהדים ממנהיגיה של התנועה יראו מבהים שהויתה בהם מסורת חסידית.³⁵

נוסף לאמר, שימוש וניה בזמן המלחמה מרכז לתקשות ולידיעות על המתרחש בעולם היהודי כולו. פה ושם הסתנו גם בימי המלחמה ידיעות על הנעשה בתנועה הציונית ובארץ. כבר בתחילת נובמבר 1917 מסרו עותני וינתן, למרות הצנורה, פרטים על האזרות בלפור, ובלבוב התקימה אפללו הפגנה יהודית גדולה לכבוד המאורע.³⁶ כן נודע דבר התארגנותו של הגודע העברי. מפעם לפעם הגיעו ידיעות מן הארץ באמצעות פליטים או חיללים ששירתו בחזית הארץ-ישראלית בצבא האוסטרו-הגרמני. אלה הביאו אותם גם ספרות מן הארץ.³⁷ וайлו ב-1919 כבר שימוש וינה

מרכזו למגע עם הארץ, והמגורשים מן הארץ עברו את וינה בדרךם חזרה. כאן נפגשו צעירים "השומר הצער" גם עם א.ד. גולדמן ואחרים, מאנשי הפועל-הצעיר. בנסיבות אלה גלו והתבגרו "הנפשות הפועלות" בתקמתו של "השומר הצער" ומיסדי התנועה בארץ — הדור של אנשי 1919 ו-1920.

ב. המבע של תנועת הנער: טיפום האדם והמורשת התרבותית מכלולי התרבות מהם שאבו אגשי "השומר הצער" מושגים ודיםומיים, מרווחים וגאוניות עד כדי כך, שאין כל באפשרותו של היחיד למצותם. בעוד ייושה הנסיון להתעמק בעניין זה יודגש שוב, כי למורשת ההשפעות מקורותיה כה שונים, היה "השומר הצער" בראש וראשונה:

א. חופה יהודית ספציפית ליהדות מזרח-אירופה ובפרט לשכבה גוער מסויימת ביהדות גליציה, בתנאי המלחמה.

ב. תבוצת הנער ה"חשית" הראונגה ואולי היחידה ביהדות זו — חפשית במובן זה שאורגנה ונישאה בעיקר על-ידי הנער עצמו, ללא ויקה מפלגתית. מבחינת היקף, כוח היצירה, ההתמדת ודפוסי החינוך העצמיים, אפשר לראות את "השומר הצער" כתבוצת הנער הראשון הראונגה של יהדות מזרח-אירופה (אם לא לדבר על אגודות פוליטיות, קורופרציות של סטודנטים וכיווץ בה).

ג. הליטוטיב של "צרת היהדות" לייטוטיב עיקרי בתקופת גליציה-זיניה, כפי שבוטא ב"מדריך למנהלים השומרים" שהופיע ב-1917, היה המוטיב העברי-יהודי — לא בעית הייחודיים במקומם הכלכלי והפוליטי, אלא בעית הייחודיות: השימוש הנפשי שבקיים היהודי בין הגויים, החזאות והשניות, רגשי המטסול והעלבון של האינטלקטואל היהודי איש-הגבולין, אשר גורק חורה אל חברתו היהודית, חברה שאינה מסוגלת לקלטו, ואף הצענות עוד איננה לאבויי בגדר פרטורן מוחשי. עיר זו מוסיפה לראות את עצמה ואת החברה היהודית בעיני הגויים כביבול, דהיינו לאור הביקורת שהחברה הדומיננטית, זו שאת שפהה ואות הנורמות שלה אימץ ל-, מטבחה כנגד החברה היהודית וה"טיפוס" היהודי. איש-הגבולין הזה שולח את עצמו על-פי הדימיון הנ"ל עד כדי שגאה עצמה, שאינה אלא ביטוי להרגשות נחיתות. "איננו לא אנשים בראים ושלמים ולא יהודים מראים ושלמים... חסרים לנו את האהומוניה שבין יסודות אלה באופי שלנו", מוען "המדריך למנהלים השומרים",⁴⁸ המונה ומוקע את פגמי "האופי היהודי".⁴⁹ באותו חיבור מתואר הנער היהודי כחסר מרצ'ג'נורים ושמחת-נערות, אוכל יאוש ו"צעורי עולם", לconi' ברותניות-יתר, שקוע בLIMIT הדרפים המצחיים, נטול כויה-רצון וחסר יכולת-בייצוע בשל "הטיסוע הבלתי" שבנפשו.⁵⁰ מ庫רו של קרע פנימי זה, לדברי העזירים עצם, בכשלון הנסיון לחתבולות, בניגודים בין הנורמות והציפיות שהוקנו להם בביטחון היהודי לבין המזיאות בבית-הספר וברחוב הפולני. בעיטה של שניות זו אין הצער היהודי מסוגל "להזהות רוחנית ולאחדות הרגשה"; אין הוא מסוגל להתחמש ולאוהב דבר-מה במלוא ישותו.⁵¹ זו המלה; ומאותר שלא

התברה היהודית ולא החברה היהודית אינן מסוגלות לספק פתרונים, מחייבים לו גורר עקורות ות"י "ישע וגואלה" בנסיבות פנים, במונחים אסכולולוגיים כמעט, ומתחוץ יאוש; מבקש הוא "מרפא למחלות האנושה" ו"גואלה עצמית".⁴² ההרופה מופנה מה: תיקון עצמי, או תיקון האישיות והמידות בתוך עדת הנוצרים היוצרת ערכיו גורר עצימים. בלשון "המדריך": לחזור ולחיות "אנשיים שלמים ובראים ויהודים שלמים ובראים". אך אין פירושו של דבר חזרה אל דמותו של היהודי הגלותי המוחשי, שצעריים אלה שלולים אותה, אלא אל ה" עבריות ". הסיסמה היא להיות " עברים צערירים ", ברוח "העברית הקדמנום ", הנביאים והשპטם המוסריות. התנ"ך הוא מקורי-ההשראה לכל השוואים אל האלוהי היפה, אל השלמות. הוא גם מקור לדתיזות עמויקה.⁴³ הנעור הזה אינו דתי במובן המקובל, אך חזרו הוא דתיות במובן של revivalism, של תנועות-חמתחה הדתיזת-מוסריות הדוגלו ב"דת שבבל ". במושבה של "המנhalbים השומרים" בטראנאה-זונגה, ב-1819, מדובר על "השומר" כעל השקפה יהודית-מוסרית; מעלים על נס את תנועות הדתיזי revivalism הדתי, שמרדו בת庵נות הדת ובפולחן החיצוני, מן האיסיים וישו ועד לחסידות. קוראים בביבאים, בברית החדשה (4) ובכתבי בובר, לומדים את ניטה זוויניגר, דנים בתורת שופנהאואר (כדוגמה לתפיסה התיירואית של החיים). ניטה זסמל את רעיון "הכיבוש ההירואי" של החיים.

בשיהה על מידות המוסר והחינוך מסתמכים על תורתם של רסקין וקרלייל.⁴⁴ הדישה זו של האידיאל הנבואי, של הדתיות והשלמות המוסרית, הייתה בה אולי מידיה של ריחוק מן המציגאות — אך גם בייטוי לצורך של איש-הגבולין בפייזי ובאיוזן הפנימי; משחו מן הדמיון המפהaza של תנועות אסכולולוגיות, כהגדתו של נורמן כהן. איש-הגבולין מאמץ לעצמו נורמות מוסריות פרפקציוניסטיות, כדי לשנות עלינוות לחברה שאליה חור בעיל-רכחו לעומת החברה הדומיננטית שאלית נכסף וממנה נדחתה. יש כאן מעין לרgesch הנחיתות. על כן מרבים צערירים אלה לעסוק בעבר הרחוק מתוך אידיאלייזציה: "עם כותנים", "היהודים התנ"כית"; מכאן דבקותם בלשון העברית (לא ביידיש!) ובחינוך היהודי-לאומי. כאן מוקור הלהיטות אחורי השקפת עולם כולנית ו"גואלה". אכן הוגדר היהודי, איש-הגבולין, כמתבגר נצחי.

עם זאת אין להפריז במשמעותו של מגמות אלו, שהצטינו, בשווים הראשונות לתנועה, במידה רבה של ערטיליאיות וניכור. לא תחואר קבוצת אינטלקנזה יהודית כלשהי בגושה הגדל, התסוס והגאנק של יהדות מורה אירופת, שתוכל להישאר מנכורת לחולוטן למתלכדים המתהッシュים ביהדות זו. כבר ב-1917 נוצרת ב"מדריך" המטרה של עלייה ועובדיה פרודוקטיבית על אדמה ארץ-ישראל,⁴⁵ אם כי לא בדרך מחייבת לכל חברי התנועה — שכן יש בה מקום, לפיה הנאמר שם, גם למי שיבחר להישאר בחוות, לפעול בה לוינוך הנעור היהודי ולשיפור מצבם הכלכלי והתרבותי של היהודים. כבר ב-1917 התארגנה בקן וינה קבוצת "שומרים חלוצים". בכניםם הנעור היהודי בוניה, ב-2 באוקטובר 1917, טען א. קרמנר (אחר-כך א. עמיר) בשם של קבוצה זו, עדין בלשון השגורה בפי אינטלקנזהים אלה, כי אין לצעריים היהודים אפיק למשמע עצמי (sich ausleben) בגולה, וכי תייביהם הם "עלויות

ארצها כפועלים רגילים ולהתיישב על הקרקע". אך גם הוא הדגיש, כי "החולץ" נועד רק לקבוצה נבחורת וקטנה.⁴⁶ כן עומד "המודרך" על שופחות-הגורל של הנעור עם המוני היהודים; מיסר הוא את האינטלקטואליות היהודית על "החומה הסינית", על התהומות הרובצת בין המוני העם, ומעלה על נס את "הנער הרוסי שאין דומה לו" — בגראה בהאליכתו אל העם נסוח ה"נארוונאייה וליליה" (הדברים נכתבו לפני מהפכת 1917). "המודרך" תובע מן השומרים להביא את דבר התהילה הלאומית אל המונחים. למורת קנאותו לעברית ולתרבות חייב השומר להזכיר גם את היידיש, שהיא לשון המונחים, ואיפלו את ספרות יידיש. לשם הגיעו עם המונחים יהודים השומר בכל מקום גם אל אותו בקאוותה הארוכה ולא עברו לעולם באופן הפוגעני על מנגagi הדת, שכן מעשה כזה ירחקו מהמוני העם.⁴⁷ אך כל התביעות הללו אינן חורגות מן החובה של הסברת וחינוך לה"המוניים"; אין כאן השתלבות ממשית באחת החובות העממיות, לא כל שכן שלא מדובר בהכנתם עממיות או המוניות לתנועת "השומר הצער" גופה.

ועוד זאת: אף כי "הערבים הקדמוניים" ומוסר הגביאים שימשו נושא יהודיות לצעריו "השומר הצער", דבקו אלה מרושת דרכם גם בדתות של "השומר" בארץ, כפי שווה הצעיר להם על-פי ספר "זיכור"; דימוי זה נשתלבב במערכת שלמה של מה שכונה ב-1919 "הציונות הטריורית והקנאנית", בהשראתו של א. שבדרון (שרון).⁴⁸ אנשי "השומר" בארץ היו בעיני תרבי "השומר הצער" סמל לאנשימים "הטבעיים והשלמים" הנכפים. דימוי זה היה בשנות המלחמה הראשונות כמעט הקשר היחיד של צעריו "השומר הצער" לתנועת העבودה בארץ, אם לא להביא בחשבון השפעות של הספרות העברית וספרות הארץ, שהיו מוכרות לחוגים מצומצמים בלבד מקריםם.

בבדרי מרטין בובר, בעיקר, מצוי צעריו "השומר הצער" בתקופת גליציה-וינה ביטוי למגמת שביהם אל היהדות ולסיטואציה הנפשית-חברתית שלהם בכללה. הוא אמר את *ה'juste mot* לנעור זה. די להשוו את המובאות הנ"ל מן "המודרך" לדבריו של בובר ב"שלושה לאומיים על היהדות". גם בגנאים מודגשת "הקרע העמוק שבהתינוקנו";⁴⁹ גם שם התropaה המוצעת היא לאמרור חן לעצמו ולכל ישותנו היהודית" ו"להתעלות אל האתניות"; השאפה היא אל "היהודים הקדימה", אל "הצדק החובק עולם ומלוاؤו" "האבהה החובקת עולם ומלוاؤו".⁵⁰ גם בובר מדגיש את ההבחנה בין "יהודים-مبرאשית ויהודים גלותיים", במטרה ליצור את "העולם האלוהי" עלי אדמות, שכן "בקרובנו נססת סגולתם של גביי ישראל, משוריינו ומלכיזו".⁵¹

לנעור זה הפנה בובר את קראיתו "להיות אדם, אך בדרך יהודית", שהפכה להם לטייסת באשר ביטאה את מועמתם הקומית. מעלי דפי "Der Jude" ו- "Jerusalem" ba'al ("הברצאות") בכינוי הנעור בוינה ב-1818, קרא בובר לחשבון הנפש ("Sichbesinnen") והכרינו את האמת וגואלת ("Heilswohrheit") שהיא השתיכות והודחות עם ה- "Volkstum" וה- "Gemeinschaft". שיגאלו את הנעור משיסומו בין שתי חברות. ציון הנה זכרונו, תועדה וייסוד לבניון מישחי של

האגשנות. יש לחזור אל העם היהודי לא כפי שהוא היום, אלא לפחות מה שהוא יכול להיות.⁵²

אנשי "השומר הצעיר" ראו בובור מורה-הדור, המחויר תועים בשדות ורים לביטח ישראל בכוח השפעתו על "רגשותיו ודמיונו של הנער".⁵³ לנו, הנתונים מכלול חברתי-תרבותי ורגשי אחר, גרים אולי דברים אלה ערטילאים, אך הנער של הימים התחזק בינם לבין צורך נפשי עמוק. אפייניו הדבר, שעם כל דברו של נער זה בובר לא חסרו גם הסתיגיות. כך הופיע ב-1918 מאמר גדול בשם "על המיסטי-קאציה של היהודות",⁵⁴ פרי עטו של שלמה הרכז'ין, מי שהיה אז תקופה מאנשי המהורים של התנועה. הרכז'ין מחה נגד ה"פובלומאניה" של ה"לייטראטם" (כגון האנס כהן, הרמן גלן, מאקס ברוד ועוד). לדבריו, אין אלה מבחנים בין אידיאל למציאות ורואים באידיאל שהותה בובר תנא ליקחת לפניו. מוחר אידיאלית מיחסים אם לציונות ולהסידות דברים שאין בהם, והסביר היא, שיתאכזו מץ הצינות ברגע שתתברר להם, כי אין למציאות תואמת את האידיאל במלואו. בובר, מצין ש. ג., הבין והציג, כי מוחה של היהודות היא מוחות דמיות והאמין, כי עם תקומת העם התעורר גם הדמיות לתחיה. אפשר שכך יהיה הדבר — אך אין בכך בטחון. יתר על כן, ש. ג. מטיל ספק בעצם התיווות ההיסטוריה-ופיota של בובר וטוען שקיימות בהן קונסטרוקציות ורוחקות מן המציאות הנשענת על אידיאלית ועל "הרשות הפיטון"; למשל האידיאלית של החסידות. כבר ב-1919 המיעט העצון "Nowa Młodziez", שעורכו היה מאנשי "השומר הצעיר", בערך השפעתה של תורה בובר על הנער בגליציה ועל העtan עצמו.⁵⁵

במקורות הכתובים מן התקופה ההיא אין תחxisות לתורת הצדאות-ההעדה שבתורת בובר. אך אליעזר הכהן מצין, במאמר שפירסם ב"הדים", כי בובר הופיע על "השומר" גם בתחום זה.⁵⁶

השפעתה של הספרות העברית מבטה את רחשו לבם של צעירים אלה, את קיטותם הלאומי, את עתני-גונריותם ואת אופן ראייהם את עצם היהודים רואיה ללא ספק לבדיקה על-ידי מומחה לדבר. נסתפק כאן בזכרון, כי חלק ממנג'י "השומר הצעיר" הכיר יפה את הספרות העברית.⁵⁷

אך גם בתדרות האידיאלית הכללית מצא נוער זה ביטוי לבויות שהעסיקו его. תחווה של שקיעה והחטוטות, של חוסר ודאות, פחד ותודעת-החזק (Wissen vom Ende) דבקה באינטלקנטואיזה הווינאית בכלל, לרבות אינטלקטואלים היהודים שבת, עוד לפני מלחתת העולם. החושות אלה באו לידי ביטוי בחוג של "וינה העצרה", אצל שניצלר, קארל קרואוס ווינינגר.⁵⁸ במקול התהחות הגדולה בוינה מעגן פרידיך הר את שלוש התנוועות הרוחניות הגדולות בוינה שלפני מלחמת העולם הראשונית, תנוועות שבזה נטלו היהודים חלק מכריע: הפסיכולוגיה של המעלמים (פרויד, אדר), המחשבה הדתית-פילוסופית, בפרט האקזיסטנציאלית, שבין יצירתה הוא מונה את בובר, והפריחה הספרותית.⁵⁹ לדעת הר, משקפות התנוועות אלה את החיפוש אחר ודאות ובוחן התמוטתו הקייסרית האבסבורגית. זה מקרוב תיאר הנרי לפבר את הורמים האינטלקטואליים בוינה בשנות שמסביב ל-1910 ואות האינטלקנטואיזה המוהירה שלה, וראה בהופעתם אותן לחתומות החברת, המדינה והמשפה ולערעור

כל הودאוות האינטלקטואליות.⁶⁰ הפסיכואנאליה, למשל, משקפת לדבריו את ערעור סמכות המשפחתי. בדבריהם של אחדים מן האישים הנ"ל (כגון פרויד, בובר, ויניגר), מצאו צעירים "השומר הצער" ביוטי לסייעו אציה הנפשית-חברתית שלהם.

אף השפעתה של הספרות הפולנית, וכן השתקפותה בסוגנון הדיבור והכתבת, ראוות לבדיקה על-ידי מומחים. נציגן כאן רק אחת, כי הספרות והלאומיות הפולנית — המשיחית, החידורית והתרבותית — והחוג הספרותי של "פולין הצעריה", מזכירים חכונות בספרות-הגעורים של "השומר" ובעדויות בעל-פה של אנשי "השומר הצער". מזכירים את סופיאנסקי, את ז'רומסקי וכברט את בויזבסקי, שספרו "להבות" היה מקובל מאד על אנשי התנועה ולהליב את דמיונם בתיאור הארכיטוקרט-האינטלקטיגנט, האינדיידואליסט והמהפכו, גוסח ה"גארודנאה ולית".⁶¹

2. המוטיב של "תרבות הנוער" לייטמןובני שני בתקופת גליציה יהינה הוא "תרבות-הנוער" — הרעיון של עצמות הנוער ועצמיות, מיסודות של יינקן ותנועת הנוער הגרמנית החפשית ("וְאַנְדְּרָפּוֹגָל", בליתר וכיוצא בזה).

אופייני הדבר למצבו הפסיכו-חברתי של נוער זה, שמלל הזרים של תנועת הנוער הגרמנית ייחד לעצמו דזוקא את יינקן, אשר העלה את התביעה המוסרית הבלתי מתרת כיסוד ליהדות של תרבות הנוער, שהדגיש את המגמה הסוציאליסטית-אתית, ההומאניסטייה והפאציפיסטייה, שלשל את התרבות הבורגנית והפיליטריות ואף הוקע את האנטי--Semitismo שבדקה כבר או בתנועת הנוער הגרמנית (אם גם יחד עם יינקן השפיע عليهم השפעה מסוימת גם בליהר, שגיטטו היתה מוגדת בתכilit, ושיהיה אנטישמי).⁶²

בתשරאות חורות אלה יצא דוד הורוביץ, והוא אז בן 18, כמאמר ב"השומר",⁶³ בו הטיף לעיקרי תורתו של יינקן והסבירם כדלקמן: הנוער אינם תופעה פיסיולוגית חולפת אלא ערך מיוחד בפני עצמו, בחזקת "הנוער ח'רים"; הצעיר אינו יוצר בלתי מבורג ובלתי שלם, הנמצא במעבר אל השלב המבורג, אלא הוא נושא ערכים מוסריים עצמאיים. הנוער הם שאיפה ללא פשרה לאידיאלים, לモוחלט המוסרי; על-כן נקרא הנוער לייצור תרבות משלה, במסגרת של חכירות-נוער מיוודאות ולא כל כפיה והכתבת-ידעות מצד המבורגים. הביקורת של תנועת הנוער הגרמנית מכוננת כנגד בית-הספר הגרמני של אותה תקופה, על המשמעת המדכאת ועל השינוי המיכאני שבו. בהשראת יינקן הושיך הורוביץ והוקיע גם את החומרנות של החברה המבורגת, את דבקותה במוסכמות, את השקר והצביות שבמוסדותיו ואות ה"פיליטריות" של הטיפוס הבורגני ושהיותו-המיזות שלו. בסיום דבריו דרש סינטזה, שתקנה לנוער בקבוצת האינוכית השומרית את התוכן העשיר של התרבות היהודית ואת ערכיה-המוסר של תנועת הנוער הגרמנית כנ"ל. אך בסך הכל הייתה השפעתו של הוינקניזם מוגבלת לכאן וינה, ואף שם עורר התנגדות רבה. בגליציה עצמה הייתה השפעה זו מזומצמת.⁶⁴

אכן, החברה הגרמנית הוילטלהמית שמוסך המאה ה-19 ועד למלחמות העולם הייתה מוחזקת בדרך כלל על ידי היסטוריונים חברה שלא יכולה את הנגרר שלה⁶⁵ — חברה של "malaise" ושל "תרבות-יאוש". ה"נדידה" (Wandern) והבריחת מן המזיאות שאיפינו חלק מתנועת הנעור הגרמנית היו ביטוי למחלת ולפריקת עול, לניטוק עצמי מן המשפחה, מן הכנסייה, מבית-הספר הרודני ומזהם מדינית. לא כן ב"השומר הצעיר" — שאפלו נשמו בו ניבים בדומה לניל, ואפלו היה דמיון חזוני כלשהו בין ה"ואנדרפוגל", לא בקש צעריו לבורה מפני חברה יהודית רבת עצמה, שבעה ומבוססת (כדוגמת המעמד הבינוני השבע והשופע בגרמניה הווילטלהמית), או מבית-ספר יהודי מדכא ורודני. אפלו "השלילה העצמית" והבריחת אל הדימו של "העברים הקדומים" לא יכול להשכיח כלל מלבד צעריו "השומר הצעיר" את שותפות גורלם עם החברה היהודית ועם משפחתם. ב"מדריך למנהליהם השומרים" וב��פרות השומרית מובעת בהזדמנויות שנות הערצה למשפחה היהודית הפטריארכלית-מסורתית והחרדה לחתימותותה, שגבירה במילוי עם פרוץ המלחמה. "המדריך" תובע מן "השומר" לכבד את מנתגי המשפחה ובכללים מנהגי הדת, להיות תלמיד טוב בבית-הספר ולרכוש שם טוב אצל חמורים; עם זאת מדגיש הוא את קיומם של הבדלים בהשכלה ובאיידיאות בין דור הבוגרים לדור הצעירים.⁶⁶ לקרה הכנוס בטראנאביה-ויז'נה, ב-1918, התנהל ויכוח בתנועה על תפקיד "השומרת". המרעה בכינוס הנ"ל הזעידה את "השומרת" ליהו אם בישראל, אשר תחנוך את בניה בגולה ובארץ-ישראל ללאומיות ולציונות ותשעה לבליית ההתבולות. המרעדנות המאהורת יותר של גוער זה כלפי הורי, בקשר ליציאה להכשרה ולעליה לארץ (ראת, למשל, שירו של שמעוני "אל תשמע, בני, אל מוסר אב") — אינה צריכה להתעות אותנו: הנוסח הרionario של "פנקס" תובע נאמנות עם ולאוהים. כדי להוכיח בהקשר זה גם את "处分ת הדברים" של "השומר". אין מקום לטעות: האינטיליגנטים הצעירים היהודים מלובב ומפשיסל אינם בנית-יבורו של קארל פישר ודומו מיסדי ה"ואנדרפוגל", כשם ששטגלאי והחברה הוילטלהמית הגרמנית רוחקota הן מרישה וمبرודוי היהודיות בגליציה ומן החברה היהודית המתומות.

אם בכלל ואות נתארוח הנוסח הוינקי במילונו של "השומר הצעיר" בגליציה ובפולין, הרי זה קודם-כל הודות להדגשת העצמיות, העצמאות וה"חופשיות" של הנעור. תסכולו של הנעור היהודי השומרי המוחזר אל החברה היהודית המתומות והצורך בסולם ערכיים מוחדר הכספיו אותו לקבלת הריעונות ה"גויים" הנ"ל — מטעמים יהודים מובהקים. רעיון הייעוד המוסרי הנעלה, העצמי והמ"הפקני" של הנעור, במובן התרבותי, כפי שהאטיפ לו וינגן, מתאים תחששות היהוד שאל איש-הגובלין היהודי. יתכו גם, כי קודסוס ההתנהגות המינית בחברה היהודית המורחת-איורופית עורר באצערים אלה, כפי שהדרישו וחזרו הם עצם, רגשי תסכול ופחד, ועל-כן מצאו פורקן ושחרור בפגישת נערים ונערות בתנועת הנעור ובתפיסתו היה של תנועת הנעור הגרמנית בתחום זה.⁶⁷ היציאה אל הטבע, החירות וההפרקתו מן המתה כסמו לו לצער היהודי בן העיירה (היה זה מוטיב מרכזי בתורת הציונות, הקשור גם בМОטיב השיבה אל האדמה והעבדה). כל אלה קיימים היו בצויפות

השומרית עוד קודם לחזירות השפעותיו של ה-"זאנדרפוגל".⁶⁷ הבריחה של תנועת הנוער הגרמנית אל תרבויות העבר תאמה אף היא את מגמת הנסכנות (retreatism) של "השומר הצער". הגיבים, ששבاب "השומר הצער" מאוצרה של תנועת הנוער הגרמנית החפשית תאמו בחלקם את המושגים ששbab מן המכולול היידי-תרבומי וממן ה- *revivalism* הדתי והחתיין, המוסר הנבואי וה*"מוסרי"* נסוח וינקן; ה- *All-Liebe* נסוח בובר תרגומה לשלוון האروس של תנועת הנוער הגרמנית של בליך ושל פרויד. העדה השומרית כונתה "עדת השיטוף הארטוי" או "עדת האורטיקה החפית". אין מושגים אלה צירכיים לחוליך אותנו שולל, שכן נשתרמו המוסכמות והபוריגניות שבקודקס הגיליצאי.⁶⁸ הגיבים משורש תנועת הנוער הגרמנית לא היו אלא ביטוי ל"רדיקאליזם המופנם, האיש, של צעריו "השומר הצער", המכון להשתכלתו העצמית המוסרית של היהד בתוך עדת הנוערים הנבדלת והמיוזחת.

סוציאולוגים ופסיולוגים מגידים את התופעות המכוניות בפייהם בשם "תרבות נוער" (אן המושג האנגלי "Youth culture" חופה את המושג "Jugendkultur" כפי שהבינו ויצקן) כתופעות הכרוכות במעברו של הצער מבטחון-הילדות בחיק המשפחה אל שלב ההתבגרות המחייב לרכוש מעמד ותקף בחברת המבוגרים וליסד משפחה משלהו. בשלב זה, כשהצעיר מתברג מבחינה פיסיולוגית ומינית ונעשה כשיר למילוי תפקידים בחברה, נוצרים מתחים עקב חסימת האפשרות בפני הנוער להתקדם במקצוע ובמעמד החברתי ועקב ניגודי הנורמות ביחס לספק מיני בין המשפחה והחברה מזה לבין הצער המתברג מזה. אפילו המתחים וצורות התגובה עליהם תלוים במבנה החברה ובשבצת-המוחاز החברתית של הנוער, שכן אין דומה מבחן זה נוער שמצוואו ממיעמד הפועלם לנוער בן מעמד אבינים, והאפשרויות לקליות הנוער בחברה סטאציאנארית אינן דומות לאפשרויות המזויות בחברה הגדונה בתהליכי של תיעוש או בחברה מותעת. לפיק מגיב הנוער המתברג באזוריות שונות, כגון: הלכי רוח של רומנים-ציוצים כמחאה נגד הריאליזם המפוכח והכובל של המבוגרים, להיות אחריו אידיאולוגיה כולנית, רדי칼יזם מוסרי, מיסיונריה אידיאלית, מיסטיים והתלהבות רליגיוזית, חיפוש אחר זהות והשתיכות, דבקות בחברותא של הנוער, שאיפה לשוויון, בקשת ייעוד לתגשמה אישית, נתיה לוויזדים, ולאינטראנספקטיבית, הודהות עם מנהיג או זודחות עם העבר בדרך של אידיאליות, כביטוי למורת הרוח מן הקרייריזם ומרדייפת-ההישגים של המבוגרים ועה.⁶⁹ אף תנועת הנוער הגרמנית מפלגת היתה, כבר לפניו מלחתת העולם, מבחינה פוליטית ותרבותית. תנועות הנוער הדתיות והפרוטסטנטיות לא גלו בבריה מהן החברה וב- *Wandern*. הויננקאים ייצג רק פלג אחד בנוער הגרמני, ו"הצהרת מייסטר", כי "הנווער הגרמני החפשי מבקש לעצב את חייו מותך כנות ועל אחריותו הוא", הייתה בעצם נסחת פשרה בין הפלגיהם והשפעות המפלגתיות השונות.⁷⁰

בדבורהם של אחדים מצעריו "השומר הצער" הייתה עוד נימה אחת, אשר מצאה ללא ספק חיזוק רב באידיאולוגיה של תנועת הנוער הגרמנית ואולי צמהה ממשור

זה — והיא ההזקעה של מה שכונה בשם "פְּלִילִיסְטְּרִוָּת". המושג לא הונדר אף פעם בכתב, ונראה שהוא מתרפרש כגינוי מיידותיו של הבורגני וכשלילת תרבות החווים הבורגנית מבחןיה מושר רית ואס תיטית. במושג זה השתמשו צערוי "השומר הצעיר" שעה שביקשו לגנות תופעות שונות בסביבה היהודית המבוגרת, כגון החמורות, רדיפת ה"תכלית", הלעג לאידיאלים של הנעור ולאמונתו בתיקון ושיבורי. ייתכן כי רדיkalיזם מוסרי-אסתטי זה מצא את השראתו בתגונעה דומה בחברה האירופית, שנישאה על ידי האינטלקטואלית ויצאת חלציה של הבורגנות העולה והמבוססת. הרעיגנות הגודלים מימי ההשכלה ומימי המהפקות באירופה של סוף המאה ה-18 והמאה ה-19 נתרוקנו מתוכנן; השפעת הדת נמענערת והתחרות החפשית, ששימשה אידיאל כלכלי וחברתי-מוסרי לבורגנות, הacula למירוץ הסדר-מצפן ואכזרי לכיבוש שוקיים באירופה ומהצתה לה, לניצולו ולדיכויו של החלש. בספרות ובובגליציסטייה נשמעה בィקורת מוסרי-אסתטית נגד תרבות החווים הבורגנית ולאו-יהודית נגד המשטר הסוציאלי בטור שכזה. די להזכיר סופרים והוגי דעתות כגון איבסן, ניטה וקרליל, שיצירותיהם שגורות היו בפי רבים מצערוי "השומר הצעיר" — בפרט ניטה. אפשר להבין מגמות אלה מתוך הסתיגותם של הצעראים מן התוויי הבעל-ביתי היהודי שלו ז'וזו, כמתואר, ומתוך הפער בין הווי זה לבין ציפיותיהם.

הוקעת הפליסטיות (או הפליסטיינות) הודגשה גם ברומנטיציזם הגרמני, וייתכן כי גם מקור זה חדר המושג לשונו של "השומר הצעיר".

3. צורת התחברות המיחודה — העדת כל המגעים ומקורות ההשפעה הרבים והשוניים הללו הביאו לгибוש צורת התחברות מיוחדת ל"השומר הצעיר", שהיתה מכירעה בעיצוב דמותו הרוחנית — והוא הקבוצה החינוכית, העדה. היא ביטאה את תודעה עצמאות והעצמיות של נעור זה, את "חפשותו", ושימשה תחילה ופיוצי לזיקות ולהשתיכויות שנתרעררו. כבר ב"מדריך למנהלים השומרים" מהתארת הקבוצה כ"קהילתיה" קטנה, עדנה או חברותה המונה 8–10 אנשים, בהנחתה מדריך הקروب להם בגילו, והיא מיסודה על קשי אהבה ואחנה. לדברי "המדריך", הקבוצה היא המשפחה השנית, ולאחרדים מבחരיה אפילו המשפחה היחידה. היא ועודעה לאפשר לפרט "חיים מלאים ורוצחדים"; לשם כך היא חיבת להזית מרכיבת אנשים מותאים זה לזה מבחינה אישית.²² אין זה חוגילימוד או קבוצת טוילים ותעלומות, אלא תא להתענות היחיד ולהשתיכויות. בקבוצה נוצרת הזדהות בין החברים בדרך השיחה והוויידי — אלה צורות הקומוניציה, שמילאו תפקיד כה מכריע בחברה השומרית בשנים הראשונות להתגבשותה בארץ. השיחת, השתקה והוויידי היו ל"מוסד" ב"השומר הצעיר". לעומתין לשיחת בקבוצת-הנעורים כל נשא מרכזי ושיטתי, אלא שהיה נתנת לנאספים את ההודמנות לביטוי רגשותיהם ולחוויות מסוימות, מQUITות וספונטניות, אגב שתיקה ודיבור חליפות — מעין התגלות הנפש. בקבוצה החינוכית נולד והפתחה אותו סגנון מיעוד לראשוני "השומר הצעיר" בארץ, סגנון שטימני יאוש ושותר, הכרזה ובשורת, השתפות הנפש, ויזוי,

התלהבות והטפת מוסר — על הנימה הנברוטית שהיתה בכל אלה. הקבוצה שמשה גם כמסגרת לתיקון העצמי ולהינוך האופי, "חיק אם", ככינוי של אחד מצערדי "השומר הצער", ו"גאמן לב". הקבוצה היא מסגרת אינטימית וסלקטיבית ביותר. לצורות החברות זו ניתן חיווק רב מצד תנועת הנעור הגרמנית ובפרט מצד הויזנקיום. בלשון התנועה הזאת הגדיר אחד "השומרים" את הקבוצה החינוכית כ"Personen-und Ideengemeinschaft".²³ יתכן, כי ראייה זו של הקבוצה כשות פות של אידיאות היא שכינה, בתהיליך ממושך של חינוך, או לפחות הנסיון להפיח את הקrkע, להפיח את המאוחרות יותר של הקיבוץ כשותפות של אידיאות. מסורתו ושל הקבוצה החינוכית והחינוך העצמי נובעת גם מסירותם של אנשי "השומר הצער" לחינוך ולחברות.

בגיל הנעורים קיים לא-ספק צורך רב בהתיוזות לפני חבר-לגיל, וכן דרישות לא-צעיר הנחמה והיעידות שברעות אישיות עמוקה, האפופה לעתים אפילו אויריה של מיסתורין.²⁴ אולם בתנאים של התמוטות החברת היהודית ולנוכח צרכיה של שכנת נוער מיוחדת זאת הייתה הקבוצה לעוזר, להתאחדות עצמית, מחו"ז לחברת המבוגרים, ולהקל אינטגרלי ב"ההשקפת העולם" המוחודה לנוער זה.²⁵

אליה הן המגוונות הבולטות או ה"מסורות" בבניינו של "השומר הצער" בתקופה ה"גליציאית-זינאית"; אולם הן לא היו בלבד בשום פנים. היה מי שהדגיש, ב-1917, את אפיי הריגזוניפנימי של "השומר" ודרש אפילו לכבול, לשם הזדהות עם העם, את מנהיגות החיצוניים של הדת, בצוותה והחולמת את רוח הזמן;²⁶ טענו כמו כן, כי "השומר" הוא שיטה חינוכית, לאומית לפי תכנה וצבאית לפי צורתה, והוא עדיף להיות מעין "סדר יהודיה".²⁷ לא סורה לעה זו אסכמה מן המעשה, שכן באותה תקופה עשה פ. ושץ, מי שעמד בראש קן "השומר" בזיננה (שעה שעוד היה תנועה צופית בעיירה), מאמצים נגיסים את גודר האופטים היהודיים שבפיקודו, וכן תלמידים וסטודנטים יהודים, ולהקם יחדיה יהודית באבא האוסטריה.²⁸

נראה, כי במצבים פסיבי-סוציאליים דומים מתחווים דרכיסגןון וטיפוסי אדם דומים, אם כי לא זהים. יש איפוא עניין בניסיון לראות את "השומר הצער" על רקע מגמות תרבותית רתבה באירופה, היא מגמת הרומנטיציזם, במיוחד הגרמני, והרומנטיציזם הפולני שהושפע ממנו. הסגנון והאידיאלים של הרומנטיציזם הגרמני מצאו להם, כפי הנראה, מחלכים בקרבת צעריו "השומר הצער", אולי לא במודע, אלא באמצעות צינורות שונים — כגון תנועת הנעור הגרמנית, והשפעות תרבותיות של זינה, גם בובר וכמו כן הספרות הפולנית; הם שימשו לצערדים אמצעי-ቤיטוי לצרתם ה"אקויסטנטציאלית" הלאומית והగילית, משומם שנוצרו במצבים חברתיים-תרבוכתיים דומים. למחרת להdagish, שאין כוונה לוותה את תנועת "השומר הצער" עם הרומנטיציזם, או להסבירו מתוכו.

פ. שולץ מונה בספריו²⁹ כמה מן הרעיונות העיקריים של הרומנטיציזם, שיש להם גונעה לעניינו:

1. אודגאניות ואיידיאלים בניגוד למיכאניות ולחמרנות.

2. החשתכללות העצמית והdagsh על הפרט.

3. רדיкалיזם מוסרי ודתיות.

4. הוקעתה ה-"פליטסטרית".

בפתח ספרו קובע שולץ, כי התנועות הרעיוניות הגדולות של ההשכלה והרצינוגרמי, התועלתנות, המטראליום ו"דרך המחברת המיאכאניטית" נעצרו בשערם גרמניה, אשר שרהה בה השקפת המכונה בפי "דינאמית-זוטאליסטיית-אורגנית" — השקפת הרואה את העולם והתברות כארגוניים, כשלמיות הערכות על-פי משמעות ומטרת פנימיות ואין צירוף "מייאנו" של הלקים הכספיים לחקירות ולאוניפורמיה כיפות מבחוון.⁸⁰

שולץ מסביר זאת בפיgorה של גרמניה, בהייתה מפוצלת למידינות זעירות, בהיעדר ארגון מדיני וחברתי מkapים ובפיgorה של הבורגנות הגרמנית בסוף המאה ה-18 ותחילת המאה ה-19. תטיב להאר את המצב רגע ולעת, ומן הרואוי לצטון כאן בהרבה: "לנזכהנו המלא של הרומנטיציזם בגרמניה, לעומת מקומות אחרים, היו סיבות היסטוריות ברורות מאד. תנועת ההשכלה הגרמנית הייתה חלשה מאד וקצרת-ים. המהפהכה התעשייתית אי-ירה לבוא. לא הייתה לגרמניה הנגעה בורגנית רציניאלית. ההשכלה השואלה ונעדרת המקוריות מחד-גיטא והשמרנות הדתית הקפואה-עלילא מאידך-גיטא, לא ענו על הצרכים. גורמים סוציאליים ורוחניים אלה פתחו פתא לטפרות אשר נוצרה בעיקרה על-ידי אינטלקטואלים תושבים, מורים פרטיטים, רופאים צבאים, פקידים מכוונים, לבורי בתיה-המשפט וכיצא באלה, שמרדו אין כגד הפיאודאים והן כנגד האידיאלים של המעם הבינוי. הרומנטיקה הגרמנית, יותר מאחיהות הזרפתית והאנגלית, הייתה חנואה של אינטיגונציה אשר התרופפות קשייה המעמידים הכספיים אותה במיוחד ליצור ספורות מנותקת מן המשמשות היומיומיות ומצוות החברה".⁸¹

זה תיאור מצוין של אינטילגנציה מנוכרת, המזכירה את תיאורם של צעירים "השומר הצעיר". ולק מונה את האנתרופיות שהעמדו הווי הרומנטיקת, רומנטי וקלסי, ארגאנגי-מייאני, פלאטטי-צורי, שירות השלמות לעומת שירות התשוקה האינט-סופית, שירות השלמות מול שירות החתחות.⁸² גם לובגזי מצין כי תפיסת התהותות (becoming) כנגוד לקים היא אפיינית לדומנטיציזם. מכוחן של מחשבות ורגשות אלה צמה ברומנטיקה מושג החזותא (Gemeinschaft), ומואחר יותר — הבחנה בין ה-*Gesellschaft*, בין עדת לחברה; הבחנה זו מילאה מושיפה למלא תפקיד נכבד ביותר בסוציאולוגיה הגרמנית.⁸³ ברוח דומה הגדר לאחורונה לוטסין נולדמן הן את התרבות הטרום-אינטאליסטיות והן את חברת העתיד הסוציאליסטית כ"יחס בין האדם לוולתו ובינו לבין הטבע".⁸⁴ כך יש לראות את תפיסת העדה כ"התהבות טבעית", "אורוגנית" ו"חיפשית", כפי שבאה לביטוי אצל אנשי "השומר הצעיר" (השאלה, כיצד הגיעו אנשי "השומר הצעיר" מן התפיסה הזאת של התהבותם למארכסיזם, ומה זו מכונתו של המארכסיזם שנושא על-ידם, הריהי עניין לתקופה מאוחרת יותר).

מנוח יסוד אחר הוא מה שהוגדר על-ידי שולץ "השתלמות בדרך של עיצוב האני" (Bildung als Ichformung). המתרב טוען, כי אין המושג הזה ניתן לתרגום

לשפה אחרת.⁸⁵ הכוונה להציג את תפקido היוצר של ה"אני", את ההשתכללות העצמיות המוסרית, בחזקת הعلاות ה"אנו" לדרגה יותר גבוהה; וקורוביים לו הביטויים "השתלמות הבחנה המוסרית" (Bildung des moralischen Geschmacks), "השתלמות הלב" (Bildung des Herzens zur Tugend), "שלול מידות הלב" (Ichformnug und Icherhöhung) והעלאתו" (Die schöne). ככלות בכרק "התשוקה האני" טופית" הנויל, ההזונה הרוחנית, הכמיהה להגיע ל"נפש יפה" (Seele),⁸⁶ האשיפה לפיתוח מלאו כשריה של האישיות, הערצת האישיות הגאנונית העומדת מעל לכל חוק והסדר והפעלת בכוח הצע הפניימי. מילא מובן שהצד השני של מطبع זה הוא אינדיבידואליום ואגוצנטריות עד כדי תליות מכל מציאות חברתיות ופוליטיות.

הרומנטיציזם הוא דתי באפיו, אידיאלייסטי ומסתיג מהמרנות, שלול את מידותינו של הבורגני ושל כל מה שכונה עלייזו בשם פיליסטריות (או פיליטיניות).⁸⁷ הטיפוס הרומנטי וסגנונו מצטינניים בניממת הלירית, בהתחלהות העילאית, בפאתום ובדמיון, בكمיהה למיצוי שאיפות-הנפש, לפוטו-ויזיה של החיים, לעידן הרגשות (דוגמה בולטת לענן זה וזה היהם אל האשאה). הנטייה למדייטטיביות ולניטות עצמי — מה שצווין על-ידי ברנדס כהתבוננות עצמית חולנית⁸⁸ (morbid self-contemplation), גם היא מקווי היסוד של הטיפוס הזה. מעניין לציין, כי שולץ

מדמתה את הרומנטיקת הגאנוניה לתנועות הנוער.⁸⁹

רבים מקווי היסוד הנויל השתקפו גם ברומנטיציזם הפולני, בתוספת התכוננות המיויחדות לפולין ולתונאייה:⁹⁰ הרצינות והפאות, האקסטאזה או אפללו ("ההיטריה"), הרומנטניות, ההתלהבות, התהירואים, המרטיריים, ההפשטה, הסימבוליזם והאליגוריה, עדין החושים והיחס ה"אבירי" אל האשאה (המוחגת כדמות שלא מן העולם הזה), הבהיה אל עבר האגדי, הדתיות והសנטימנטליות. בכל אלה וואה ברנדס ביטויו לכמה עובדות-יסוד במציאות הפולנית: ראשית, המולדת עצמה היא בחזקה "אי-מציאות", משחו שציריך להאמין בו ואידי-אפשר להשיגו בחושים;⁹¹ שנית, הטופרים הרומנטטיים האגדולים ורבים ממקורו אריסטוקרטים, לא קש עם המוני העם, גולים המבאים למחפהות אשר בוששו לבוא או נכשלו. על כן מוצא ברנדס בספרות הפולנית הגדולה (מייצקביץ, סלובצקי, קרסייבסקי) מושום שנויות, היסורים-างנים, ריחוק מממשות החיים (למרות הצמאן לחיה-עבודה ולריאליום), חוסר זיקה למציאות פוליטית וחברתית מוגדרת. "המלחט הוא פולניה", כתוב ברנדס.⁹² מכאן גודש הרוחניות, התחרכות בעבר הפולני והאידיאלייזציה שלו — שכן לא נשארו אלא עבר והתకות הגדולות. הלאומיות, הסבל והמרטיריים הלאומיים הם הנושא המרכזי והמרכיע בספרות זו; אך זהה לאומיות מתחסלת, רוחנית, מיסתית ואסכטולוגית. העם הפולני הוא העם הקדוש-המעונת, ה"מרטיר", הסובל למען האנושות כולה, "דמות הדמים של העם הצלוב";⁹³ ואדמה פולין היא אדמה הקודש.

לאור סגןנו זה ומאוויים אלה אפשר להבין את דרך הביטוי המיויחדת שבספרות הנעוראים של "השומר הצעיר" בשנים 1917–1920 ובשנותיו הראשונות בארץ, בקובץ "קהיליתנו", למשל, לרבות תגבורתיו של מ. יערי במאמרי הראשונים בארץ ("מן

התיסיסת", "סמלים תלושים" וכו'). הדמיון במצבים הפסיכו-סוציאליים הביא לדמיון בסגנון ובדמותה האדם.

4. לראייאליום ציובי וללאומי מעשה שרירתיו הוא לקבוע מועדים ולחותם תחומיים מדוייקים בהתקפותו של הילכירות, בחזקתו "עד כאן רומנטי וכماן ואילך ריאלייסטי". כל המוטיבים שתוארו לעיל בהתקפותו "השומר הצער" היו מגמות-יסוד שסגולו ושונו בהתאם למיציאות היהודית. אם יתואר להלן בהרחבה היכינוס בטרנאה-יזינה, הרי זה רק משם שמתמנת בו התגבשות של המגמה לריאליום ציוני; אך המגמה עצמה הופיעה כבר בהזדמנויות קודומות.

ב يول' 1918 התקיים בטרנאה-יזינה שבגליציה כינוס המוני של "שומרים". היהת זו מעין נעלמת הקופה, עם התקרב השלים ועם חותם של פליטי גליציה למקומותיהם. על היכינוס הייתה שרויה תחושה של התכוונות לבאות. חברי שונים קראו את היכינוס לאחריע אם אמם יוסף "השומר הצער" להיות משוכע בענייני עדרתו הוא, "מחוץ לעולם", במדיטטיביות וחוויתיות פאסיבית, או שיישתלב במעשה ציבורו, "בתוך העולם"⁹⁴.

שוללי הוינקניזם דחו את מגמו ה-*אטיבית*, החוויתית והפ-א-*סיבית*, המוליכה אל מעבר לבוית החברה ומוחזקה להן. אין תימה, טענו השוללים, שהנער הגרמני, אשר חונך בחברת השפע הגרמנית שמלפני המלחמה, בוטלה האידיאלים והdaleה בהגות ובחיי-נפש, נתפס לרומנטיציזם מופרו ולמוסרו של וינגן; אין תימה שנער זה ניתה להיחלץ מן המשמעת העבודהית והאוטומאטית ולברוח אל האינדיבידואליום, החוויתיות, ההוויה, ה-*sich ausleben* וה-*Aussprache*, אל הנער הנער היידי האנמי, הלוקי ברומנטיקה אל ההתבודדות בקרב עדתו שלו. אולם הנער היהודי הפליג בראוןינג ברכבת עדרתו? מה לו ולכל אלה? לנער העברי דרישים מרץ ונוראים, משמעת וחינוך לה-ירואין יהודי, לאלוות הירואית ולא לרומנטיציזם סנטימנטאלי. ועוד זאת: הוינקניזם מתעלם, לדעת שוללי, מיסוד האקטיביזם, בעוד שחדוך לצדק וליפוי מחייב את האדם למלחמה עם הסביבה ובפרט עם עצו, עם חולשתו וסתוריו הפנימיים. אין הוינקניזם חולם את המוסר הנבואי היהודי, הדורש מן האדם אחריות ואקטיביזם.⁹⁵ להטפה המופשטת הזאת ניתן פירוש ממשי מאד: כבר בכנס-הנער שנערך בוינה בשנת 1918, תבע אליעזר רייגר, מנהיג התנועה בגליציה, שהחמיר ב ביקורת הוינקניזם, יצירתי "חלוץ" או תכנית ל"שנת שירות" בארץ⁹⁶ וקדם לו בכך, כאמור, א. קרמנר. במאמר שפירים ערבי כינוס טרנאה-יזינה טען רייגר: "לא הסנדיצה האלילית למה שנקרא 'רוחניות' היא צו השעה. לא لأنשי עט ולנוואמים אנו מתחגעים, אלא דרישים לנו פשוט אנשים יהודים לאחwo באט ובכף-הטיסדים, במג' ובחרשתה... דרישים לנו ולו במקצת קשיות עורף, כוח עמידה, עור מתקשה, חזים וgeomotot". הוא לא שלל את אידיאל המוסר הנבואי ואך הדוגש, כי יש להזות בפרשנטיבת האידיאל הזה — אולם בזמן זה אי-אפשר לתגশימו על-ידי עקרונות אסכולותולוגים, אלא בדרך של אידיאליום מעש. על כן תבע רייגר

במאמריו כות, שפירשו לא רק עבודה בפשיטה ובמעדר, אלא גם כוח צבאי ממש. כן תבע לטפה את הפטריוטים ואת השאייה לפולשתינה.⁹⁷ באוטו כינוס הוקרא גם מכתב בחתימת ואלד, הדוחה את ה-*Jugendbewegung* הגרמנית והקורה אף הוא לריالياب, להתקבוננות לחוי עבודה בארץ האבות, להחיה המסתורת של "היהדות הפעילה והלהומת" ולכוח, בדוחה לדבריו של ריגר,⁹⁸ אלם בעיתת החלומות והוינקניזם וחבריהם שונים הביאו גם הסטייגניות מברגנולד ומתנוועת הנוער היהודית במערב.⁹⁹ ברגנולד עצמו ניסח יפה את הבדלי ההשופות באמרו, כי תנוועת "בלאו-זוויס" מוגישה את פיתוח הרשות, את התאנזיות החפשית ואהבת הטבע, ואילו "השומר" דוגל בחובה של שירות לעם.¹⁰⁰ "השומרם" תיחסו בחיבור לתנוועת "בלאו-זוויס", אך טענו, כי תנוועת זו נמצאת בדרגת ההתקפות בה עמד "השומר" לפני עשר שנים, וכי שקוועה היא עדין ב-*sich ausreden und sich ausleben*, נושא תנוועת הנוער הגרמנית — ואילו תכנה היהודית והלאומי פגום עדין. טענו ברגנולד, שאין הוא מראה לנוער את הדרך חורה אל העם ואני מגדיש את הספציפיות שבבעיטה הנוער היהודי, אף לא את צרכי העם בהווה ובעתיד, וכי DAGTON היעיקרית מצטמצמת לעניין העצמאות החינוכית של העזיר היהודי.¹⁰¹

בטראנאה-זוויזנה נתגלו גם חילוקי דעתות ביחס למזהותו של "השומר" עצמו. שלמה הורוביץ הגדר מחות וו בשלושת דברים: אידיאלים, שפירשו פרימאט הרוח על החומר; סוציאליום בתפיסטו ה"אריסטוקרטיה" (לא החמוניה), שפירשו העדפת האינטראס של הכלל על כל שכבותיו על פני האינטראס של הפרט; ואקטיביות, שפירשו הגשמה אישית של העקרונות. הוא חזר והציג את הזיקה ליהדות התקומה, הנבואהית, שבשלב המוסר איינו עניין מופשט אלא קובל הלכות-חיקים. ראיית הסוציאליום כמהותו של "השומר הצער" כבר בשלב מוקדם זה מענית משני טעמים: א. משום הנימה הביקורתית בדבריו. הורוביץ לגביה מהפה שנטהוולה אותו זמן ברוסיה; בדבריו על "הסוציאליום האצילי" ציין, כי בזמן מהפכת גבולות "חולך ההמון הנבל אחורי האינטנסיביטם הבהמיים", מטרף למלחתה על העניין החדש ומחלו על עלי-ידי מעשי שוד ורצח, דוגמת המתחולל ברוסיה; ב. בשל תכנית-הפעולה שהתחווה מיכאל הנדל, שהתייחס גם הוא לשאלת הסוציאליות. הנדל טען, כי יש לחגוך את "השומר" העובד "ברוח ההכרה המעמידה"; לעומת טענו ריס להשנקת עולם מוסריה-נכואית ושלל כל פרוגראמה פוליטית וכל פועלות מפלגתית, בהדגשו כי השאלה היהודית היא שאלה סובייקטיבית ומטירת "השומר" היא חינוכית בלבד: לחנן אדם יהודי יפה וברוא. דברים אלה הובילו בחופיות לעומת תבניות של ריגר לכוח ולהגשמה. מכל מקום, שאלות מפלגתיות, פוליטיות או חברתיות במובן הרחב יותר ודאי שלא תפסו מקום ראשוני בcinous זה. סוד השפעתו של "השומר" כתנוועת נוער לא הייתה בתשובה שנתן לשאלות בתחוםים אלה, ודאי שלא באחדותן של התשובות.

cinous טראנאה-זוויזנה קרא לרייאלים וליצירות כוח, אך לא הגיע לכלל מעשי. אלם יש לזכור עובדה ביולוגית פשוטה: באי הcinous, צעירים יהדי 1900, היו עתה

לפניהם 18 והגיעו זמנים לפירוש מתנוועת הנער — "להתבגר" ו"להיכנס לחיים", לבחור מקצוע ולדאוג לקיום עצמאי ולמעמד בחברה. עליה בתנוועה מה שנקרא "שאלת השכבה הפלשינית", או "שאלת האקדמאים", תלמידי האוניברסיטה. לו היה היחס החברתי היהודי מסוגלת לקלוט את הנער הזה, או לו הסכמה החברה הלא-יהודית לקיבלו, ייתכן כי חווית הנערים הייתה נסובה אגב הסתגלות למציאות התרבותית, כפי שאירע לתנוועות נוער "הפשיות" אחרות. כבר בסוף 1919 נשמעה קובלנה, כי דור של "שומרים" כבר "נכון לחיים" ופנה, לפחות בשני שלישים, ללימודים אקדמיים ולא לעובדה פיסית, בהתקחשו ליטיסמאות של אקטיביזם, פרודוקטיביזציה וכיצד בחן¹⁰³.

אך עם הפרעות, המלחמות וההתרושיםות הכלכלית בימים 1918–1920–1921, נתנה החקירה הציונית הממושכת בתנוועת הנער את אותן אותן. עם סיום המלחמה גרוו גם האפשריות להכשרה ולעליה כמשמעות יותר, למורות קוצר ידה של ההסתדרות הציונית לארגן עליית המונינים. בתנוועת הנער הורשאה תיסת, שהשתתקפה יפה בעיתונות "השומר": הכותבים מכריזים, כי "אנו מעמידים את עצמנו בתחום העולם", ובקרוב נשוב את הגולן, כי הברירה היא עתה בין היוראים ופאיסטיות.¹⁰⁴ מושחת בקירות בגנד "השומר" על שהוא ממשן לעורך, בתקופת משבר זו, שיחות מלאות "אויריה", חולמים חלומות ושוקע בפרואות על ויינקנויים, "וועלטשמערץ", ביברומאניה ואידיליה שומרית, תוך חתULEMOOT מצרכי העם. יש השואלים, היהה סופו של "השומר הצעיר" כסופו של כל התנוועות הנער שננתפשו עם המציאות ונעלמו? אחד החברים טוען, כי אפשר "להדביק" לתנוועת "השומר" את כל ההש>((יפות)) שבהיסטריה, מתהום אקזינאס עד מארקס, וכי אין יציבות בדעותיה.¹⁰⁵ אך כבר בסוף 1918 פגתה המועצה הריאלית בקריה אל "השומרם" להצדרף אל הליגון העברי בארץ "המורעל-ידי המעצמות האירופיות";¹⁰⁶ צעירים מפולין הקונגרסאיות ובתוכם "שומרים" (או צופים בלשון התנוועה הפלנית) יצאו ארץם כבר בנובמבר 1918. ב-1919 הגיעו ארץם ראשוני "השומרם" מגיליצה (מ. אלפנביין-שנהבי ואפרים טרטקובר). נתעוררה "תנוועת פלשטיינית", וצעירים פרצו ויצאו בדרכונים מזוויפים, תוך גנית גבולות, בדרך לא דרך. באוגוסט 1919 החליט כינוס המנהלים בגליציה להקים הסתדרות חלוצית מיוחדת, שתתיה כפופה למועצה הריאלית של "השומר", ובאביב 1920 פרצה העליה הגדולה של "השומרם" מגיליצה.¹⁰⁷ אותה עת חל חילופי-גבייא בצמרת "השומר" והגיעו למניגות צעירים, אשר עתידיים היו לעלות ארץם בעליה הגדולה של 1920 ולטיד את "השומר הצעיר" בארץ. צעירים אלה הוסיפו להגשים את היסוד ההיידי-מוסרי שבתנוועה; חלום התגנבו עדרין בשפטם של תנוועת הנער הגרמנית והוינקנויים, אך הם היו רגישים לביעות הזמן. אנשי המנהיגות הווותיקים, קריגר, דיסט ומרוז, קיימו עדין מגע עם התנוועה והשתתפו אף בכנסים לבוב, באפריל 1920, ערב העליה הגדולה — אך את הנאים העיקריים בכינוס זה נשאו דוד הורובייך, ש. וולף, מ. גולדשטיין ושותהבי. א. ריינר, דבורה הבולטת של התנוועה בגליציה בשנותיה הראשונות, נפרד מן התנוועה בוועידה זו.¹⁰⁸

אין ספק, כי גם לתחדשות המגע עם הארץ נודעה השפעה חשובה בכל ההתעוררות הזאת. חברי מן "השומר הצעיר" נכחו בוועידת פראג (לפי עדות

בעל-פה), ונפגשו שם עם אנשי "הפועל הצעיר", ובפרט עם א. ד. גורדון, בוינהו באו צעירים "השומר הצעיר" בפגע עם צבי יהודה, א. ד. גורדון ואחרים, ובכינוס לbove השתף זו הפעם הראשונה חבר "השומר הצעיר" שבא מן הארץ (מ. שנהבי).

ארבע מגמות נחלטו בתנועה בשנים 1919—1920, אף כי נסתמן בחלקן כבר מקודם:

1. המגמה להכשרה ולהלצות.

2. רעיון ההתיישבות השומרית בארץ — "המושבה השומרית".

3. פוליטיזציה וחידרת השפעות מפלגיות.

4. הדגשת הבעייה הסוציאלית.

מתוך ספרות "השומר הצעיר" מאותה תקופה ומcingosi השונים ברור מעל לכל ספק, כי לא היה תמיינות־דעים בין בוגרי "השומר הצעיר" בחוץ־ארץ לבין להשתיקות מפלגתית (בפולין או בארץ), וגם לא בשאלת, אם היה "השומר הצעיר" עצמו למפלגה.

באוגוסט 1919 התקיימו בטרנוב כינוס של "השומרים" האקדמיים והשתתפו בו 300 איש מגיליזציה וכן צירים מטעם המועצה הראשית בפולין. כינוס זה היה מעין המשך ב-23—24 בדצמבר אותה שנה, בלבוב.¹⁰⁹ בטרנוב העיזי, ר' ריס לשכבה הבוגרת ב"השומר הצעיר" להתאגד "בקהילות הנודעות בכינוי אחות", אשר התארגנה כסתדרות עצמאית בתוך "אכיפה הציונית", לפי העברית של הימים החם התכוון לנראה לקורופרציות של האקדמאים יוצאי "השומר הצעיר", בתוך ההסתדרות הציונית הכללית.

לעומתו טعن ד. הורובייך כי "השומר" יהיה "لمפלגה מיוונית... בהסתדרות הקונגרסאית", בדומה לפועל-ציון ולזרחי, והטיף לכיוון הלוצ'יז' פלשטיינאנטלי מובהק. אפיה של "מפלגה" זו טען הסבר: כבר במאמר מרץ אותה שנה טען ד. הורובייך, ודאי בהשראת העקרונות של תנועת הנעור הגרמנית, כי השקפת העולם של תנועת הנעור אינה מותירה לשומר המתברג לבחור באחת המפלגות שבגולה. ואילו המפלגה העצמאית, שההורובייך המליך עליה בכינוס טרנוב, נועדה להיות "חברותא שומרית, בה נפע רך מנוקדות ראות העולם". במאמר שלא ראה או רסב הורובייך, כי המפלגה העצמאית נועדה להיבנות מחוליות קטנות, "Personengemeinschaften" של יוצאי התנועה השומרית.¹¹⁰ במאמר מיום מרץ 1919, שהזכיר לעיל, הציע אמנון הורובייך ל"השומר הצעיר" להצטרף ל"הפועל הצעיר" — אך ספק אם ראה בי"הפועל הצעיר" מפלגה במובנה הריגל. בכינוס טרנוב לא הזכיר הורובייך הצעה זו; יתרון שכונתו הייתה כי "השומר הצעיר" הייתה לסיעה עצמאית בكونגרס, בדומה לפועל-ציון ולמורוח.

קובצת שלשית בוינוח בטרנוב דגלה בהצראות לפועל-ציון ודרשה מלחמה "פה וברצ'ישראל", יחד עם הפרוליטרים העולמי, נגד הקפיטליסטים, תוך שימוש אפיה העברי והארצישראלי של התנועה. הן גם חברי שדנו בא-פוליטיות ושללו כל מפלגיותם מעיקרה. הדוח'ה ב-Haszomer המסכם את הוויוכות (בעברית של הימים ההם), מצין שלוש מגמות: "ציוני, שומרי לפרט

(הכוונה, כנראה, לשומר-יעצמאו ואולי א-פוליטי), ופועל-ציוני" (יתacen שהכוונה במונח "ציוני" היא ל"ציוני-כללי"). כדי לגשר על הילוקי דעתו אלה הוקמה בטרנסב ועדת לבחינת השקפת העולם השומרית, הציונית והפועל-ציונית ולהקנת "בסיס משותף" להסתדרות של השכבה השלישית, הבוגרת. בימים נאסר על "השומרם" להציג למפלגה פוליטית כלשהי, אך ההשתפות בפועלות כלל-לאומיות והבריות הותנה בהסכמה התוגה. עם זאת הוחלט, כי "השומר" ישקול את השקל של ההסתדרות הציונית הכללית.¹¹² בימים הבוגרים השני, בדצמבר 1919, הוחלט כי "השומר" עומד על מצע בזיל והוא גאנן לעובדה למען תחיית ארץ-ישראל ולמען התרבות העברית בארץ ובגולה, וכי הוא רגון ה שומר לא יתקשר עם אף אחת מן המפלגות הקיימות. אך בגיןו להחלה הכנס הקודם, חוות השתייכותו של חבר "השומר" כפרט לכל ארגון הנאמן למצע באול ולפעלה העברית נ"ל. בהיתר זה היה מושם חדש נתנאי נועד כנראת למנוע השתייכות לפועל-ציין.

גם במאירים ובתיוזים לקרה כינוס "השומרם" באפריל 1920, עבר העליה הגדולה, וכן בימים עצמו, לא חובהה שאלת ההשתיכות המפלגתית והפוליטית. בתיזים של דוד הורוביץ לקרה הכנס וברצחו לא נזכרה כל זיקה למפלגתית ברורה. להיפך: נשטעה מדבריו הסתייגות מעצם שיטת המפלגות ודרכם פעולתן. ואילו מאיר יורי, במאמנו "אגנתנו וארכ'ישראאל", שכתב ערב הכנס ואולי בקשר אליו, הדגיש בפירוש, כי רק בארץ-ישראל יש להזכיר בשאלת ההשתיכות המפלגתית, אם לא "הפועל הצער" ואם לא "אחדות-העובדת". אישית נתה יורי להצטרכות ל"אחדות-העובדת הסוציאליסטית"¹¹³, אולם הוא הגביל הצטרוף זו לתחום העניינים הכלליים בלבד, שפירושים כנראת המלחמה המקצועית והמעמדית. מלחמה זו אינה, לדבריו, אלא אמצעי; ואילו "ענני הרוח", שפירושים כנראת צורת החיים הקיבוצית, העדת, היחסים בין פרט וכל ופיתוח האישיות והינוכה — אינם כלולים בתחום הפעולות המפלגתית. יש איפוא בדברי יורי הסתייגות מסוימת ממפלגות, או לפחות תביעה לצמצום תחום פעולתה של המפלגה.¹¹⁴

ניתן להסיק מכאן, כי למורות הפוליטיזציה שחדרה לשורות "השומר הצער" כבר בחוץ-ארץ, קיימת הייתה בין "השומרם", ובפרט בין אלה שעלו ארצה, הסתייגות מסוימת מפעולות מפלגתית במובנה הרגיל, ואף שלילת המפלגה מעיקרה — וזה בתשפעת תנועת הנעור הגרמנית ושאר ההשפעות שנמנו לעיל.

כשם שלא הייתה אחידות פוליטית ב"השומר הצער", כך לא הייתה גם כל אחיזות בערים או נסחאות אחד ביחס לסוציאליזם כמודגימות כמヂיגות - למעש. שלמה הורוביץ דגל, כאמור, בסוציאליזם של מוסר וחינוך"; ג. ריס דיבר בכינוס טרנוב על "ازיות סוציאליות יהודית", שאינה מיסודה על המטראיאלים החיסטררי". ד. הורוביץ ומ. יורי טענו שניהם ערבי כינוס לבוב וערבי עלייתם, כי הסוציאליזם ועוד לייצר תנאים כלכליים, שיאפשרו את פיתוח האישיות ותירונותה בעדרה השיתופית, אולם יורי דחה בפירוש את הקומוניזם

הרשמי, המשעבד את הפרט למושג המיטאפי של המדינה, ותבע לחנוך דור העומד מעל "למדינה ולפוליטיקה". עם איחודו הפעודה הוזדהה, כאמור, רק בתחום הכלכלי — לאחר שאי-אפשר היה, לדבריו, להימנע בארץ מלחמת מעמדות ולא תיתכן פשרה עם המעמדות המונגולים בשם האזードות הלאומית. דוד הורוביץ, בהרצאותו בכנסים לבוב באפריל 1920, דגל בסוציאליזם מוסרי-חירותי, שנועד להבטחת פרט את האפשרות להגיע אל השלמות ולמצות את נטיחתו ואפשרותו האישיות, תוך שמירת חירותו בשטח "הרוחני-פוליטי". בנקטו סגנון תנועת הנעור הגרמנית, והקע את הרקנון וההור-פרצופיות שבחברה הקימת והצעיר, כי תחום פורה בין "השומר" והחברה. עוד לפני כן, במרץ 1919, דחה הורוביץ במאמרו¹¹⁶ את תורה המתראלים ההיסטורי והדגישי את האישיות כגורם מרכזי. בשאלת הסוציאליזם מצא את השראתו בקבוצת הגרמנים "die Geistigen", מיסודות של ויינקן וקורט הילר¹¹⁷ (אך הצעונות לא נועדה, לדבריו, לשמש אך ורק או עיקר, דרך-הצלה למילינוי עניים, אלא לצידת "החיים העבריים החפשיים"); מטרתם של אנשי "השומר הצער" בגרמניה היא התشبשות השיתופית להגנת הצדק החברתי. בכנסים לבוב ב-1920 דרש הורוביץ את ביטול הפריבילגיות המעמדות, יצרת עם ללא מעמדות והבטחת חלק מלא בכלכלת כל אדם בדרך של חלוקה שווה של עבודה ולחם — מושגים מוטשטים מדי, במאמרו שלא פורסם דגל הורוביץ גם בהלאמת הייצור¹¹⁸, אלא שלא הבחירה מהן השיטות והאמצעים להഷגת כל המטרות הנ'ל. ניסוחים כליליים בדבר הלהمة מקובלם היו בחוגים שונים ב"הפועל הצער" ואף בחוגים שהקימו את "התאחדות" בגליציה¹¹⁹, בכנסים לבוב דבר עוד גם. גולדשטיין, על כיבוש הארץ על-ידי עבודה ועל רעיון הלגון היהודי להגנת הארץ.

בסיכומו של דבר, האתיקה בקרבת אונשי "השומר הצער" בחוץ-ארץ חיפה של הסוציאליזם כמטרה מוסרית, מעין סוציאליזם של העדה בעל גוון אנרכיסטי, נושא ג. לנדראור, ואינדיביזואליסטי-חינוכי; אך לא הייתה הסכמה ביחס לאמצעים הפלוטיים-מעשיים להഷגת המטרה. ענין זה לא הובחר מועלם, ואין כל הוכחה לכך, שאנשי "השומר הצער" חשבו אותה תקופה בכלל במושגים של סוציאליזם כפתרון לחברה הרחבה, ההמונייה, המזוהה מחוון לתהום החברותא.

כבר בשנים 1919–1920 אימנו הפלוטיזציה והשוני בהשפטות החברתיות בשכבות הבוגרים על שלמות התנוועה, או לפחות על שלמות השכבה עצמה; אולם ענייני התכשלה, העליה ורעיון התشبשות השיתופית של אנשי "השומר הצער" בארץ היו במרכזה מעינו של חלק מן השכבה הבוגרת, ועובדת זו האפילה על סכנת הפלוג ודרתת אותה.

במאמרו ממארס 1919 הציג ד. הורוביץ, כאמור, את התشبשות השיתופית כמטרה لأنשי "השומר הצער". בספטמבר אותה שנה פירסם את מאמרו על "המושבה השומרית"¹²⁰, בהשפעת תנועת הנעור הגרמנית והערבים שתופחו ב"השומר הצער" קבע הורוביץ, כי בארצ'-ישראל צריך להתנסת המרד של תנועת הנעור נגד הציילוי-齊יה חמראנייה, נגד חי' הכרך, הרחוב, הבית ובית-הספר, נגד העוני — בשם האידיאות של הנבאים, ישו, שפינונה ומארכס. החברה החדשה — "המושבה השומרית" — תהיה מבוססת על שותפות בנכסים.

למרות שמידת הדמיון שבמאמר זה עלתה, מطبع הדברים, על ידיעת האפשריות המעשיות, כבש הרעיון את לב הבוגרים שהתקוננו לעלית.¹²¹ גם ערי במאמר, "אנחנו ואנץ'-ישראל", שנתרפסם ב-1920, פיתח את רעיון ההתיישבות השיתופית, אם כי בנוסח שונה במקצת.

5. דמות האדם וויחודה תרבותית-חברתית
"השומר הצעיר" היה בראש וראשונה תנועת נוער חינוכית, צורת התהברות ותופעה תרבותית-ירגשית, "אוף שבן חיים את הדברים ואת העולם הסובב", כביטוי של קREL מנהיים, בחוקת *intentio animi*. כמה דברים איחדו את "השומר הצעיר" וויחודתו:

א. ה"יחד" השומרי — העד, שהוא המתא היסודי של התהברות השומרית — התהברות וולנטארית, אנרכיסטית, "אורוגאנית", המיזמת על שותפות בחוץ וועל התגלות הפרט לפניו בני עדתו. העדה היא גם התא לחינוכו ולהשתכלהותו העצמית המורשית-תרבותית של הפרט, לת' קומו. צורה זו של התהברות גראתה לאנשי "השומר הצעיר" גם כדרך האידיאלי להתרוגנות החברה כולה, ומכאן הרתיעה מפני צורות ארגון המוניות ומפני מפלגתיות. ה"יחד" השומרי כולל גם שיתוף בנכדים ובחלוקת ההגנות הכלכליות. רשעו נערץ בקבוצת החינוכית של תנועת הנוער ובהתפתחותה העצמאית של תנועה זו. כבר בחוץ-ארץ, ב-1920, ראה מ. עירי בעדה את "העובר לצורת השיתוף העתidea" ודרש להעירה ארצת "בצורה גברית יותר", כיוון שבגולה קיבלה לדבריו אופי סוטימנטאלי ומתפלפל יותר על חמדיה,¹²² ואילו ד. הורוביץ ראה את התהברות כמושבת במבנה המפלגה השומרית העצמאית המוצעת (אם גם כבר בחוץ-ארץ התגנבה חבר אחד, כי בלא אידיאל לאומי וחברתי לא יהיה קיום גם לחברותא).¹²³

ב. הדגשת הפרים את של האדם - היוצר וחוירות, דהיינו: האמונה באחריות הפרט וביכולתו להכريع במעשי, בחירות האישיות ובשאפה לפיתוח מלא כשרה — מעין רדייק אליזם אינדיבידואלי. מכאן האהרות מפני שעבוד הפרט למגנון ריכוזי ושלטוני, לרבות המדינה, הרתיעה מארגניות ומוסדות והבחנה בין תחום המפלגה, שהוא תחום הארגון, לבין תחום העדה. כך, למשל, דיבר ש. הורוביץ על אידיאלים ואקטיביזם, ואילו עירי טען במאמרו מ-1920, כי במושבה השומרית ישולט אמנים שיתוף ושווון בתחום הכלכלי, אך אין לשאוף ל"קומוניזם של החיים, כי כל אחד חייב להיות אינדיבידואום".

ג. סגנון של חייל-חברה, של התבטאות ושל "ארחות חיים". באלה ככללה התביעה הנזולת מן החיים ותביעת האדם עצמו. החיים צריים להחיות גדולים, אציליים, יפים. בכל הספרות השומרית חזורים ללא הרף ביטויים כגון "השאיפה אל החיים היפים", אל "החיים האידיאליים", "הגוזלים". הלאומית והציונית צריכות להיות הירואיות וקנאיות, הסוציאליום חייב להיות "אריסטוקרטאי"

מבחן רוחנית ואידיאלית. מכאן הדחיה של כל ולגאריות, המרנות והמנוגיות. רעיון "השומר" הוא אמת פנימית ולאן לחפש "מלכות שמיים" מוחץ לאישותנו¹²⁴ (אפילו אם שימוש לפעמים פירוש זה תירוץ להתחמקות מהברירה ומעליה). "השומר" מופקד על האידיאה בטורתה. המונחים "מהפכת האדם מבפנים", "ריבולוציות הנערים", העשיפה "לאמת וליפוי" מודגשתם בכל ספרות-הנערורים של התנועה. זהו הסגנון השומרי המזוהה, המצוין בפתחות ובתחלבות, בחולמות ובסובייקטיביזם. הש. הורוביץ מדבר על הבניין המסתורני הנקרא "השומר" ועל "התיפוס הפסיכולוגי השומרי"; תבר אחר מדבר על "הminsterions של יצירת אדם חדש"¹²⁵, בכוון לבוב, ב-1920, מתרוכחים עדין אם השומר הוא "השכמה על העולם" או "על החיים", אם "הנערים או החיים הם הקוראים אותנו".

במוק. זה התפתח גם סגנון-התבטאות אישי, ש קישף את ריבוי המקורות מהם שאבו אנשי "השומר הצער" את השראתם. הכוונה למונחים ולסמלים כגון "הישע", "הדודו", "הארוס", השיפה אל "הנשמה העולמית השתפונית" ו"העדה האրוטית", "עדת הרעים" ו"עדת הבשורה והתעודה", "האורגאניות" ודוחית הסוציאליות "המקאנגי". בכל אלה יש מן הפאות של מתני עולם, מן הדתיות ולא מעט מן הנברויות. מדברים בלשונם של דוסטוייבסקי וניטשה, פרויד ובליהר, ישו והגבאים, גורדון ולנדואר.

נוסף על כך יש ביטופו השומרי גם נטייה לעמקנות, לפלפול ולהקלות שנועד לפחות כל בעיות העולם, הכללות עקרות במקצת ובלתי מציאות, בשל ריחוקו של נוער זה ממציאות החברה ממשית ומהמון-אדם.

על אלה נוספו אורחות-התנהגות, כגון כיצד משחנן וכייז שרים וווקדים ומתי שותקים, ארכות-התיחסות בין אדם לחברו ובפרט בין אדם לחברתו — צורות היהום אל האשה.

ד. תחושת העצמות והעצמות, שבוגעה מתחמי התפתחותו המיוחדים של הנעור הזה בחברה היהודית בימי המלחמה, אף שניכורה של שכבת אינטלקיגנץיה זו וריאוקה מן החברה לא יכולו להיות מלאים, כפי שכבר הוזג. גם זה תרם לאקסקלוסיביותו של "השומר הצער", לראייתו את עצמו כעלית רוחנית ומוסרית. ביטוי לכך היא הסלקטיביות, ההקפה המיוחדת על איצות החומר האנושי שיסודה באמונה הגדולה בערכו ובהתפעתו של היחיד, בחשש מפני המוניות ומפני היפיכת "השומר" ל"תנועת נוער פליביאית", ורובות הדוגמאות לכך בספרות התנועה.¹²⁶ שלמה הורוביץ הדגיש, כי "השומר" הוא אקסקלוסיבי-אריסטוקרטאי במוחתו, במובן תרוניתו של המלה, והוא צריך להיות רק לקבוצה מצומצמת של אנשים; אף שלא התגדר להתרומות הרוי אין להשרות, לדעתו, שהוחתו של "השומר" תטושטש על-ידי המן.¹²⁷ מאיר עירি, במאמרו שהזכיר לעיל, מזהיר את "השומר" מפני ח'מיגאנומניה" שליהם ומפני גנטיהם להטיף מוסר, כביכול היו כוהנים, אך גם הוא מדגיש את הצורך בסלקטיביות לגבי החומר האנושי, שנועד להקים את המושבה השומרית.

ת. חוץ הקיום הקולקטיבי והליך קבוצתי, תודעתה האנרכית והרצון להיות יחד, שהם מוגעים מבריעים בכל תולדותיו של "השומר הצעיר" בארץ ובגולה, נשענים על כל קווייה ייחודי המוגאים לעיל. לモתר לחזור ולהציג, כי מתנוועתם בחזק-ארץ הביאו אתם אנשי "השומר" את דבקותם בציונות, בעברית ובחוציות, על-פי דרכם המיזוחת.

היתה תחווה של יהוד ושל ייחוד, אולם אין כל הכוח מדבריהם של "השומרים" כי רואו את עצם בעט עלייתם ארצה כ"תנוועה" בארץ, או כי ביררו לעצם את קשריהם העתידיים עם תנועת הנוער ממנה יצאו. ברி שלא חשבו על התארגנות פוליטית-מפלגתית כדי להורות דרך להמוני, או על ייסוד תנוועה קיבוצית. וכך משומם כך עתדי היה "השומר הצעיר" בארץ לעמוד בפניו שאלת, שהתפקיד לו למכחן קיומם: היספיק הכוח המאחד שבדמותם ובמורשתם, כפי שהחפתחו בתנועת הנוער בחזק-ארץ, לשמר על היחיד ועל הייחוד של אנשי "השומר הצעיר" בארץ מפני לחץ המפוזר והמלגש של ההשפעות הפוליטיות והמפלגתיות, תהליך שנתגלה כבר גם בחזק-ארץ.

עד כה תוארו דמותה ומורשתה של התנוועה על-פי מבטאיה העיקריים. ככל תנוועה חברתיות, היו אלה מיעוט מעכידמות; אולם כדי שניין דעתנו גם על הקן הרגול של "השומר", בעיר הקטנה או בעיר הגליצית. לפי הדוח'חים של ראשיה התנוועה שביקשו בקניהם ולפי דבריהם של חברי מן המקומות, מצטיירת דמות של נערים ונערות העוסקים בצדיפות, ערוכים טילים, שרים וחיים חי-צווותא בקבוצותיהם. מוקד הפעולה החינוכית-דריונית הוא לאומץ-ציוני: לומדים עברית, יהדות, ידיעת ארץ-ישראל, פה ושם גם מזכרת ספרות יידיש. בעהנונים קוראים אדר מעט וידעים מעט מאוד על ארץ-ישראל, השיר והדבוקות. מקום נכבד מופס הדיוון מוסרית-יהודית. ניכרים רשמי החסידות, השיר והדבוקות. מקום נכבד מופס הדיוון בשאלת המיניות. דמותה מרכזית, המשראה על הקבוצה מורתה, הוא ה"מנהלה". הקבוצה החינוכית על שיותה, ידוייה, יומנה וכל עולמתה האינטראנסקטיבי, השaira רושם עמוק בספרות "השומר הצעיר". ידיעות החברים בענינים חברתיים ופוליטיים מעטות היו יחסית.

אכן, הקורה את הביוגרפיות של ראשוני "השומר הצעיר" ישთאה וישאל: האומנים נערם אלה הם נשאו אותה חוויה عمוקה וסוערת, האומנים הם שעמדו בנסינוות הייד-הפליטים, המלחמה והבריחה לארץ? כן הוא: צעירים אלה, שנגרכו בזעם הגadol של מאורעות ושל משבטים הם שייצרו את תנועתם כתגובה, כאות וכבטוי ל"רוח המונן" ולדיקונו של דור.

יש בתנועת הנוער של "השומר הצעיר" ובטיפוס האדם שהinicאה סימנים שכמותם מנו חוקרים בכתב דת-ית¹²⁸, בוגר לכנסייה: רדיקלאים מוסרי אישי, בקשת התקין העצמי והעדפת הרוחני על החמרי, ה השתגורות האינטראנסקטיבית בתוך העדה, תודעתה הייחוד והשיקות ההידידית של בני הקבוצה, הבטחון באמת הפניית שנותגלה לאנשי החברה, ההתלהבות-שבתעלות וכדומה. אולם אינה דומה כבוצת-גיל, מבחינת התממשויות שבת, לכתחילה של מבוגרים. גם לא היה בתנועת

הנעור היסוד העל-טבאי — יסוד הקדושה, המבטיחה כנראה את רציפות הדורות ואת יציבותה של הכת. הלידות רligiose עדין איננו דה. יתיירה מזו — אנשי "השומר הצער" לא הגיעו לאומו ניכור קיזוני מן החברה, רק הוא מאפשר היצירות כת קיזונית¹²⁹ — וזה עיקר גדול. ובכל זאת יש טעם לצין את מגמת הכתיתות של "השומר הצער". אפשר אולי למיין את תנועות הנעור האזינוות-חלוציות לפי מידת פתיחותן לצרכי החברה הרחבה או סגירותן והסלקטיביות שלהן; גם את הורמים בתנועת העבודה העברית, שקמו על יסוד תנועות הנעור, אפשר למיין לפי מה שכונה על-ידי טרלי' "טיפוס הכת" (sect type) ו"טיפוס הכנסייה" (church).

settimentna פתיחות גדרה יותר לתמונים, כלויות וPOCHOT דוגמאות. בדקדוקם של צעירים אלה באידיאולוגיות של גאולה וישע, בתחושים הווים נבחרים, יש אולי גם מן הגישה האסכולתולוגית וממן ה"כליום של היוש" המצינים תנועות משיחיות רדיקליות. אולם קל להפין בערךת הקובלות אלה, שכן אין להשות תנועה משיחית (שכמוה התפתחה בדרך כלל בשלבים וראשוני של תנועות חברתיות מסוימות, גם תנועות פועלם) לתנועה נוער המזכיבה לעצמה מטרות רצינאליות רצינאליות, תרבותיות, חינוכית, חברתיות או פוליטית, אפילו ולא מבטאת את קיפוחה הסוציאלי (social deprivation) על דרך של התרבות דתית-כלאורה לחזון של אחריות-הימים.¹³⁰ איך תנועה חברתיות לא ידעה חזון כה? היה זה שגיאת לכrown את כוון במושג אחד של תנועות משיחיות.

מעל לכל יש לזכור, כי צעירים "השומר הצער" היו חניכי המאה ה-19, עת טרם לבשו ה"איומים" הגדולים של המאה ה-20 גוף של מגנוגנים ומיסוד והלאומיות עוד הייתה בגדר אידיאל, בפרט במזרחה-ארופטה, אידיאל "משיחי", פרפרקיוןיסטי. טרם כמו אז משלות פועלים; מדיניות קומוניסטית היה עדין באיבן. המדע עיר לא זיעזע עד כדי כך את אשיות האמונה. אולם היה להראות עדין את האידיאלים באור של "אחריות הימים". אולם כל ההשפעות והתחשויות הרבות והתשנות מוקדו בסופו של דבר בתביעות רצינאליות וריאלייטיות של חלוציות, עליה לארץ. ויצירת המושבה השומרית השיטופית.

ג. בין "השומר הצער" לבנייה לה"שומר הצער" בפולין הקונגרסאית עד כאן תוארו דמות האדם, המוטיבים היסודיים וסגנונה של תנועת "השומר הצער" בפולין, לאור תנאי החפתחות של ראשונה בזמנם המלחמה ולאור מבattleיה השונות. להלן ייועת נסיך לשרטט הבדלים מסוימים בין התנועה בפולין לבין זו שבפולין הקונגרסאית. החומר המצווי היום אינו מאפשר אמן השנהה ממצה ושלהמת, אך גם אנשי התנועה שבאותו זמן הבתוינו בהבדלים, ומבחןית מיתודולוגית,

יש ערך רב לנסיון-השנהה מעין זה.

מתබול הרושם, כי אנשי התנועה בפולין הקונגרסאית משוחרים הין, יותר מעמידתם בפולין, מן המועקה והמתויה, מתחושת הגROLיות וכן החיטוט האינטראנסקטיבי והפלפל שצינו את אנשי "השומר" בפולין באותה תקופה, אך עם זאת חסרים היו את העמוקות ואת כושר החדרה של אלה. דומה שאנשי "השומר" בפולין היו פשיטניים, מאופקים ו"מפוכחים" יותר. אכן נאמר על "השומר"

בגלאציה, שהוא תנועה שיש לה מניע פנימי — "המניע שבלב" — ועל "השומר" בפולין, שתואר תנועת-ארגון.¹³¹ כל אלה הם בגדר דברים שאין להם שיעור; אך היו גם דברים מוחשיים שאין להתעלם מהם.

הית הבדל בזמן ההתארגנות של שתי התנועות: התנועה בפולין התארגנה כמה שנים מאוחר יותר מן התנועה בגליציה; ב-1917 עוד הייתה התנועה בפולין בראשית צעדיה, שעה שבגליציה כבר גיבשה התנועה את השקופותה.¹³²

היה שוני ב גופים שהקימו את התנועות: אחד הגורמים העיקריים בגיבוש דמותו של "השומר" בגליציה היה "צעירי ציון" שתמכו לתנועה יטוד של למדנות ויהדותית, של תודעה לאומי, קנות לעברית, משכילות וחקרנות. כל זה לא היה בולט ב"השומר" בפולין באותה תקופה. ת. קרונגולד, אחד החברים המרכזים בפולין הקונגרסאיות בשנים הראשונות כך: בגליציה התפתחה התנועה מ"צעירי ציון" ל"השומר", בפולין הגיעו ל"השומר" מן "סקאוטינג" הטכני.¹³³ הגדרה זו בינה היא רק אם הדגש הוא על המלה טכני, שכן גם בغالיציה התלקתה התנועה מארגוני צופים ומחעמלים, בנוסף על אנשי "צעירי ציון". אך נראה שהחומרן הרעיון של הצופיות והדוגש בשלב מוקדם מאד.¹³⁴ וחשוב מכך — צעירים-ציוניים בגליציה "ייחודה" את סקאוטינג של "השומר", ובנוסף על החומרן הרעיוני-מוסרי של הצופיות והדוגש גם המורן לאומני-יהודי, עם הופעת "המדריך למגħallim השומרים" בתחילת 1917, היה דבר זה ברור מעל לכל שפק. בפולין התלקתה התנועה מארגוני-צופים יהודים, בינויהם גם מתחובלים מהכרה, שהשתיכו תחילה ל"סקאוט" הפולני ונפלו ממנה. הרעיון הלאומי והציוני חזר אך לא-אט-אלט לחוגים אלה. מן האroi להוציאו עוד, כי התנועה בפולין לא ידעה את החוויה המרכזית של התנועה בגליציה בזמנם המלחמה, היא חוותית ונינה והגע האישית עט בובר וברונפלד, עם תנועת הנעור היהודית המערבית ועם תנועת הנעור הגermanית והוינקניזם, אף כי מגמות אלה מוכרכות היו גם לתנועה בפולין. עוד בוועידת לוזון, באפריל 1919, רוחה בתנועה הפולנית מגמת הצופיות הטכנית הבאזר-פאולית, שהיתה "זורה" בענייני הגליצאים. עדין התנהל או יכולות בדבר הצורך "לייה" את סקאוטינג נספח "השומר" בגליציה ולצקת בו תוכן לאומי- עברית, היינו בועידה תברים ששיסירבו تحت לצופיות תוכן חינוכי-לאומי כלשהו או להטיל על החוגיכיהם דעה בעניין זה. ויכולות מעין אלה כבר זרים היו לאנשי גלאציה. ריג'ה, מנהיגת של התנועה בגליציה, שהשתתף בכינוס במטרה לקובב את שתי התנועות, הביע את תמייתו על הוילכוו "אם התנועה בפולין היא סקאוטינג אנגלי או שומרית", וציין כי בגליציה ברור וידעו לכל ש"השומר" אינו סקאוטינג אנגלי אלא תנועה הנשאת תוכן יהודי ולאומי עצמאי. כן דחה ריג'ה את הויכוח שהתנהל בפולין (בשתי היכוסים בלבד) ובכינוס בנדז'ין שקדם להם), אם "השומר" הוא שיטה חינוכית בלבד, המכובנת לחינוך האישות ולהזינוך עצמן, או שהוא תנועה בעלת אידיאולוגיה.¹³⁵

אכן, הויכוח הביל', המופשט לכאותה, שיקף הבדלים יסודיים באפין של שתי התנועות: בתנועה בפולין מזוינים היו זרים מ羅בים ומונגים עד כדי קיזנגיון. היה בה יסוד מתחולל מבחינה לשונית ותרבותית, שדיבר פולנית בלבד — בדרד

כל תלמידי הגימנסיות, שהיו כנראה רוב בתנועה — וחלקים היו אפילו מתחבולים מהכירה. ברוב המקומות התחנהו הפעולות בפולנית. אך היה בפולין גם מיעוט קטן של חברי יותר מבוגרים — סטודנטים, אינטלקנטים, פועלים, שוליות וזקנים — אשר לפחות חלק מהם לא זו בלבד שדבר יידיש, אלא גם דגל בידиш, וקרו דרך קבע את העתונות היהודית. נמנעו עם כנראה חברי שהיו פעילים במפלגות השונות או שהושפטו מהן, מן המחלקות שביניהן וכן מן הסיסמאות שהושמעו בכינוייהם, והמדובר היה במפלגות ציוניות והן במפלגות יהודיות-סוציאליסטיות לא-ציוניות. לדברי מ. אסף, היה רוב חברי בוועידה לודז' "תלמידי המחלקות הగבוהות של בת"ספר תיכוניים, ומתו מספר סטודנטים, מורים ופועלים. השפה השלטת בוועידה הייתה פולנית — מסיבה פשוטה ומובנת, כי רוב חברי היהו מ"צ אי חמ"ת בולליים (¹), בפרט אלה שבאו מן הערים הגדולות.¹³⁶ אין יותר להזכיר שהרבב חברי לועזית לא שיקף את הרכב התנועה בכלל.

יתר על כן, בפולין קיימת הייתה התחפוגות מסוימת, לפי חלוקה גיאוגרפית, ותדבר ניכר בכינויו בנדיין ולודז'. אנשי וארשא, לודז' (וכנראה גם הסביבה) וחלק מאנשי זגלמבה דגלו בצויפות הטכנית הבאזרנ'-פאולית או בתפיסה "השומר" הגליציאי; בקרב רוב אנשי זגלמבה ופייטרקוב ("הפרקציה הפיטרקובית") התרוצצו זרים וזרים, ושונים ומשונים אשר מ. אסף הזכיר "מחוסר שם יותר טוב" בהגדלה המטורבלת, "פייטרקוב וזגלמבה הקוסמופוליטית-עממית-סוציאליסטית". פייטרקוב וזגלמבה היו אורי מכורות ותעשיית טכסטיל. בחוג המזומצם של אנשי "השומר" במקומות אלה שרר קיטוב רב; בשולים נשמעה אפילה התחגודות גלויה לציונות, לעברית ולארץ-ישראל; והועלתה תביעה מפורשת ליהדות, בעיקר מצד אנשי מן העיירות קיזונית וטענו, שבמקום שהפולנית נפוצה יש להזק את מעמדה של היידיש, או שההווינו, כי חבראיות (והיתה מי שטען כי גם עצם הצינות) מנתקה את התנועה מן המונחים ומקפה את אפייה העממי. יש להזכיר, כי בפולין הופיע העטון "חזק ואמן", שהזआ על-ידי המועצה הראשית של התנועה, בשלוש שפות: בפולנית, עברית ויהדות — דבר שלא היה קיים בגליציה. מזוהג מכך זה יצאה, איפוא, התביעה המודגשת לעמימות ואפילה להגוניות של התנועה, וכן גם האזהרה מפני אפיק הצבאי של הסקווטינג. מן הנימוק, שה坦ונה היא צופית-חינוכית ואין לה מטרת פוליטית היה שהסיקו כי חבריה רשאים להשתייך למפלגות השונות. אנשי מזוהג זה הם שהחדרו כנראה לתנועה את הויקות המפלגתיות, בתחילת 1919 או אפילו בסוף 1918.¹³⁷ אין ספק שבגלציה לא הייתה היידיש גורם חשוב וכן לא ידעו שם את שלילת הפלשטיין-צנטוריום של "השומר". על-כן גם אנשי פולין עצמאים ובפרט רינגר, שבא מגלאציה, מצאו לנוח לחדוגש בוועידה לודז' את היסוד העברי-ארצישראלי ואת היסוד החלוצי כתנאי בל' עبور לקיום התנועה. בזיהו הדגיש רינגר גם את היסוד האיכובי בהסתדרות "השומר", את אימפלגוטיותו, ודחה את רוח התועמלנות שחדרה אל שורות ההסתדרות בפולין. בוה נתכוון ודאי להציג תריסים בפני השפעה המפלגות ובפני גונטה לעמימות ולהמוניות.¹³⁸ מайдך הצעינה התנועה בפולין — בغالל אותן השפעות — בפתחות הרבה יותר לסביבתה. אמנים

גם ב"השומר" בגלאציה נתעררו תביעות לזיקה מפלגנית ופה ושם גם לעמימות, אך נטיות אלה היו פחות מודגשת.

מה

שאפשר להסיק בודאות מן המקורות הוא:

א. היסוד האופי-הטכני הטהור הווגש עדין בתנועה הפולנית, שעה שבגלציה כבר לא היה סימן לכך.

ב. היידיש הייתה גורם בתנועה הפולנית, שלא כבגלצית.

ג. היסוד העממי האנטיסלקטיבי בלט בפולין הרבה יותר.

ד. השפעות מפלגתיות, מחלוקת המפלגות והשפעת העמונות היהודית הקדרמו לחדר לתנועה בפולין, או שהיו מורgasות בה יותר.

ה. יסוד החלוציות והפלשתיניו-צנטריזם היה בעלי ספק חלש יותר בתנועה הפולנית, למורות העבודה הראשוניים מ"השומר" מפולין יצאו.¹³⁹

יתכן, כי עקב קיטובקה ופתחותה של התנועה בפולין לא חפס בה נושא "הקבוצה השומרית", על אף שהיא הסוגר והאנטימי, מקום מרכז כלכך, וכן נפקד בה הוויכוח הטעוע על השפעה תנועה הנוצר הגרמנית והוינקניזם. בנגד זה אפינוו אותה הדגשנות הסדר, הארגון והמשמעות הכרוכים במצוות, והבלטת מעמדו של המנהל-המנתגא. כללו של דבר, התנועה בפולין פנתה היתה יותר לקליטת השפעות מן החוץ, פחוות אקסקלוסיבית ומוכנה יותר ל"התבולות" בסביבתה. אולי תכונות אלה הן המסבירות את פיזור אוניות הארץ בשנים הראשונות.

עדות מעניינת הם דבריו של מ. אסף, איש התנועה בפולין, בעניין איחוד התנועה הפולנית עם הגליציאית, ששימש נושא לדיוון בוועידת לודז'. הוא מצפה "ל מה פ' כה ג' מורה בת נו עת נו", עקב ההשפעה ההדרית בין שתי התנועות, ובמיוחד עקב נסיבות העשיר יותר של הגליצאים "וועצמאוּת העברית המובלעת אצל יותר מאשר אצלאנו". כן מצפה הוא מן התנועה השומרית בגליציה שתשפיע בכיוון של יציבות, עקבות ומוסירות לביצוע המשימה האמצינימ, לדעתו, את יהדות גלאציה כולה לעומת יהדות פולין. לדעתו, חייבות התנועה בגליציה להניע את התנועה בפולין למושם; כוונת הדברים כנראה ל诒זוק המגמה הchlוצית - ארצי שראלית, כפי שתבעה גם ריגר באומה ועידה.¹⁴⁰

אין להסיק מכאן, שהמוסרים היסודיים של "השומר" בגליציה לא היו מוכרים בתנועה הפולנית. אין להעלות דבר כוה על הדעת, שהרי כבר בכינוס טראנאה-ז'יזונה השתתפו אנשים מן התנועה הפולנית, והיה מגע מתחיד בין התנועות. המוטיב היהודי-לאומי, המוטיב הציוני, הדבקות בעברית והשפעת בובר בוטאו במאמריהם השונים בעיתון "Hasak We'emac"¹⁴¹. קיימת התיחסות לתנועה הנוצר הגרמנית¹⁴² ולהשפעות הרעיניות היישרות שחדרו מגלאציה (למשל לדבריו של שלמה הורוביץ),

ומתנגדים ברוח הדברים הנאמרים שם.¹⁴³

גם מוטיב "הקבוצה-היהודא", ברוח גלאציה, נזכר פה ושם¹⁴⁴ ו אף בעניין הפוליטי-זכיה נשמעו דברים דומים, אם כי לא והם, למה שנאמר בתנועה בגליציה. מ. גוטגולד (בגוטוב) מביע התנגדות למפלgotיות ומקווה, כי "השומר" ינהל בבונו הזמן פוליטיקה משלה — מוסרית יותר מזו של מפלגה רגילה, שאינה בוררת באמצים ו"ירדה לדרגות המונחים".¹⁴⁵ בסוף 1919 נחלקו גם בתנועה בפולין הדעות בעניין הפליטיזציה.

היו נראה ששללו כל השתיכות מפלגתית, בהסתמכם על השקפת עולם שומרית - ספציפית, שתיא השקפה חינוכית-מוסרית, אולם היו שחייבו את השתיכותם של שומרים מעל גיל 18 למפלגות השונות — ל"המחלגה הציונית" (הכוונה לנראת להסתדרות הציונית הכללית) ולפועלי-צ'ין. כפשרה הוחלת בהונגה החשאית לאסור על "השומרם" כל השתיכות מפלגתית למשך של שנה אחת. הייתה אפיו ויכולות אם לחיבב את "השומר" לשקל את השקל או להשאיר את הדבר בוגד רשות (כנראה בהשפעת פועל-צ'ין); אולם הורתה השתיכות פאסיבית של כל המפלגות, לאוטם החברים שהיו כבר חבריהם מפלגה.¹⁴⁶ אותו זמן הורתה השתיכות מפלגאות גם לשומרים בגאליציה, אך בתנאי מפורש של הוודאות המפלגה בת כוית באזול ובפעילותה למען התרבויות העבריות בארץ-ישראל ובוגלה. בתגובה לפולין אין הגבלה זו.

אולם למרות קויה-המוני, מעדים כינוסי התנועה בפולין והחלומותיהם¹⁴⁷ על קיום ההבדלים שנמננו לעיל, מעניין היה לבדוק הבדלים עדינים אלה, שבחלקם אינם מסוג הדברים הניגנים למדידה, לאור השוני במבנה הכללי, החברתי והתרבותי של יהדות פולין הקונגרסאית לעומת יהדות גאליציה. למרבה הצער אין מחקרים מוכרים, מסכמים ומוסמכים, שיאפשרו לעורך השוואת כוותה בצורה מניחה את הדעת, ואנו עומדים בגדרן על קרקע בלתי בטוחה. קיימות בענין זה הערכות מסוימות של אנשי התנועה עצם:

עוד ב-1933 ציין יורי, כי מיסדי "השומר הצער" לא ינקו מן התיאוריות של החוגים אשר צצו אחרי מהפכת 1905; כבר צוין, כי בשנים 1918—1920 הסתייגו אגושים מרכזויים ב"השומר הצער" הגליציאי מן מהפכה הקומוניסטית ומודרמי הארגון ההמוני, אףלו אם נמצאו בכינוס טרנוב גוטים אחרי פועל-צ'ין. לעומת זאת העידן אנשי "השומר הצער" מrosis על עצם, וכך העידן עליהם גם אנשי גאליציה, שהם הושפעו מדפוסי הארגון ההמוניים והמפלגאות של המהפכה הרוסית; התפעות אלה מורגשתות גם בקרב אנשי התנועה בפולין הקונגרסאית.¹⁴⁸

מן החומר המצו依 ניתן להסיק, כי גאליציה פירה מבחינות התיעוש לעומת פולין הקונגרסאית; כך גם מבחינות המבנה המקיים, העיר, ההתאחדות המקצועית, התארגנות המפלגות וצמיחת התנועה הסוציאליסטית; העוני של יהדות גאליציה גדול היה לפחות לפולני הקונגרסאי והగירותם של יהודים מגאליציה לפני המלחמה גדולה מזו של יהודי פולין הקונגרסאי.

גם המורמות התרבותית ומידת ההתבוללות שונות היו בגאליציה ובפולין, והדבר חטב בא Meerica החינוך היהודי ובאופן המנתגות של חברות אלה. די להזכיר לעוני זה את השפעת ה"ליטואקים", אשר החדרו ליהדות פולין הקונגרסאית דפוסי ארגון מקצועית ומפלגאות שהביבום מروسיה, והטבשו חותם גם על התרבויות היהודית בארץ זו.

יש יסוד לנגיש, כי כל אלה עשו את אנשי "השומר הצער" בפולין הקונגרסאית פתוחים יותר להשפעות המובילות ולהשפעות מפלגאות יהודיות מגוננות; פתוחים היו לאלטרנטיבות רבות יותר מבחינה אידיאולוגית, ואולי גם מבחינה כלכלית. ואילו בקרב אנשי "השומר הצער" בגאליציה הייתה הקנות עברית, להכשרה

ולעליה מורגשת וקיצונית יותר. הייתה בהם מתייחסות, והם היו סגורים יותר למתරחש סביבם.

סביר גם להניח, כי פיגור בתעשייה, העדר בורגנות פעילה, המסגרת החברתית של העירה והיעדר תנועות חברתיות חזקות מגבירות באינטלקנציה את הגיטה להשתקע בתוך עצמה, אם בענינה המקצועים הזרים ואם במידיאציה פאסיבית תוך ריחוק מעניים פוליטיים וחברתיים ומן ההמון והחברה. בתנאים אלה מופנים גם מרוחה ובקורתה של האינטלקנציה, כפי שהיא הדבר בוגלויצה. כל אלה מחייבים מחקר נוספת ומפורט יותר.¹⁴⁹

לסייעם

1. דרך התפתחותו של האינטלקנציה היהודי הצעיר במורה אירופה בתקופה הנדונה שונתה בהכרה מוגרל האינטלקנציה בגרמניה בתקופת הרומנטיקה או מדרך תנועת הנוער הגרמנית. הניתוק לא יכול היה להפוך כאן לניתוק גמור. המצוקה היהודית, החברתית והלאומית, הגבירו בו את תחושת שותפות-הגורל ואת ההזחות עם הקיבוץ היהודי.

2. במסיבות הבן'ל גבר יסוד הריאליות הציוני והחינוך הציוני-יהודית-עברית על היסודות האתרים כגון "תרבות הנוער". את מבטי ראה נוער זה בובר, בגורדון וב"השומר הארץישראלי" — לצד וינקן, ניטשה, פרויד ודומיהם.

3. אלומ האידיזיסנקרואיות שבאופי-האדם ובסוגנון ה"שומר", שיסודן בחינוך ובמסורת של תנועת הנוער, הטביעו את חותמו על הריאליות הציוני של צעדי "השומר הצעיר". הריאליות לא ביטל את היהודנה ואת הדריקאלאים המוסרי-חברתי והאישי המוחדר לנוער זה; צורת העדיה הייתה ליסוד מוסד. כך נתיחדו אנשי "השומר הצעיר" בדרכם בציונות ובתנועת העבודה העברית, ותנועת הנוער הייתה לנורם העיקרי בילדותם וברצונם לקיום קולקטיבי.

נראה, כי גם בעניני תרבויות וחינוך אין "אנגרגיה"-כיבור הולכת לאיבוד, ומארקיסט יהודי שגדל על ברכי מסורת הסידית אינו דומה למארקיסט גרוויי מפרחי סמינריון לכמרים. אין אדם מנתק את עצמו בפחמיות ובאופן מוחלן מן המכ浓厚 התרבותי והחברתי שבו צמח.

הערות

- G. Masur, .¹ ביקורת מסווג זה נשענה לגביו תנועת הנוער בכללה. ראה למשל : Prophets of Yesterday (London, 1963), pp. 353—368 אשר להבחנה בין פוליטיקה אידיאולוגית ואורחית, ר' M. Richter, "Intellectuals and Class Alienation", Archives Européennes de Sociology (1967) No. 1, pp. 1—14 במאמר זה כלולות גם הגדירות מעניות ביחס לניכור ולאינטלקטואליזם, קטגוריות שב桓ו ונחמש להלן.
- K. Mannheim, Essays on the Sociology of Knowledge (London, 1959), ch. VII. "Youth experiencing the same concrete historical problems may be said to be part of the same actual generation ; while those groups within the same actual generation which work up the material of their common experiences in different specific ways, constitute separate generations units" (p. 304).²
- P. Burgelin, in Esprit (Paris, May 1967) .³ דוד הורוביץ, "עדתנו בתנועת הנוער", Haszomer (יוני 1918), עמ' 182.⁴
- עם המינידים נימנו אנשים כגון דוד הורוביץ, אבא חושי, בנימין זדרור (להופיר רק אחדים) וולף, אריה אלוויל, מרדי שנהבי, אבא חושי, בנימין זדרור (להופיר רק אחדים) ילידי 1900 ; מאיר יצרי, מראשווי המיסדים והמנוהגים של "השומר הצער" בארץ, היה מבוגר קצת יותר. שלמה הורוביץ, אף הוא מן המיסדים הראשונים, שיחק תפקידו המבוגרת יותר, עם א. ריגר, משה ערורי-אלד, א. רוזנבוים, ש. הלנברג. אלה האחוריים הגיעו חלקם עם ראשוני השומרים וחילקו לאחריו יותר, אך הם לא נצטרכו אל קיבוצי "השומר הצער" בארץ. התונאים בהםים לגיל, מוצא וכיו' מוכספים על ראיונותיו של הכותב עם הראשונים (כ-30 איש) ועל כ-50 רשימות אוטוביוגרפיות של אנשי קיבוץ בתי-אלפא ומשמר-העמק, שהוביל להעמיד לרשותי התח' ידידיה שלהם בבית-אלפא. תודתי לתמונה זו על כך.
- הנוער העממי לא דיבר פולנית, או שלא דע את השפה במידה מספקת. הבדלי השפה בין תלמידים לא-תלמידים סימנו גם הבדלים ביוקרה ובמעמד בחברה השומרית עצמה, שלא לדבר על הבדלים במונטאליות. ב- Zemer (ספטמבר 1917), עמ' 38, מסופר, למשל, על הקשיים שנתקערו בקבן טרנוב, בקשר ל"פטROL האורתיה", הדינו קבוצת פועלים ועובדיהם. מאוחר שלא נמצא בתחום איש במסוגו לנחל את הקבוצה, נמסר החපיקיד לאחד התלמידים. נתגלה, כי התלמידים מתבוללים ורוחקים מסביבתו של העובד היהודי מכדי להבינו ולנהלו בצורה המתאימה לוירחו. התוצאה הייתה חילוק מז בפולנית קלוקלה וליראות את מקצועו ואת שפת יידיש כנחותם ; בדו"ח דוועד המרכז, Haszomer (יוני 1918), עמ' 199, מסופר על הקמת הסתדרויות נפרדות של "השומר" לפועלים. צוין גם, כי השאלה המענית את הפעול היהודי זוכות אך מעט לתשומת לב ב"השומר" ובאזור לא נcona — אלא שברקובע תשובד תכנית

מתאימה להוגים אלה. למרות זאת מתחנן א. שפירר, Haszomer (חוספת עברית — דצמבר 1919) על הדוחקותו של "השומר הצעיר" מהמון העם והסתגרותו בקרב שכבות הנוער הלומד והאיןטיגנץיה, תוך "הרוגשה של אורה בחורתו". הוא מתריע נגד הדעה הרווחת, כי ריק אצל דוקטור או חצי דוקטור מקור היהדות; חבר אחר, א. קדרי, מתריע ב-Haszomer (חוספת עברית — אוקטובר 1919) נגד המשתייגים מעליית המונימ מחשש פן ייגע התוכן האידיאלי היהודי של ארץ-ישראל.

- .7. לפי עדויות שונות בחוברות Haszomer ולפי הביבוגרפיות והראיונות שהוחקרו.
 .8. ראה A. Ruppin, *Soziologie der Juden*, Bd. I (Berlin, 1930).
 .9. s. 217.

בתborות הראשונה של Haszomer (וינה, יוני 1917) פונגה ש. הלנברג במאמר נלhalb אל התלמידים היהודיים גומרי בית-הספר התיכון ואומר: "לנו, לילד היהודי, היה (ביה"ס הפולני) לעיתים קרובות מקום בו גרמסו רגשותינו היקרים ביותר ובו חילל כל הקדוש לנו... כאשר בחצר בית-הספר נשתלבת הכתה למעגל והכל אהזו זה ביד זה, לא אחד מאיתנו טולטל כבדו: שום יד לא רצתה לאחינו בידו... על הסטירות, הבנו והווילול שהיו מנת-חלקנו במשך שמנה השנין איננו יכולים להזעיק טוביה לבית-הספר הפולני". הלנברג מספר באוטוمامר על מקרה שאירע באחד השיעורים להיסטוריה כאשר תיאר בתחרגות את אחת הנסיבות הטריגזות בקשר לחולתה של פולין, והמורה הפולני שאלו: "איך יכול אתה, כיהודי, להרגיש בצורה כזו את מולדות פולין וסבירה?". דבר זה נראה בלתי-טבעי בעיני המורה... מאפס רונגפאלט מציגן, כי לפולני Dr. M. Rosenfeld, *Die polnische Kultur ist eine antisemitische. R. Judenfrage, Problem und Lösung*, s. 53.

- .10. ביחס לתהליכי ההתבוללות בקרב יהודי פולין ר' פל. סוקולוב, "תהליכי הטמייה וההתבוללות", א נציקלו פדיית של גלויות, בעריכת י. גרינבוים, כרך ראשון: וארשא, עמ' 235 ואילך.

על איש הגבולין :

E. V. Stonequist, *Marginal Man*, Introduction & ch. 5, 6, 8, 9, 11 and esp. pp. 1—9, 123—130, 133—138, 140—158, 196—199; K. Lewin, *Resolving Social Conflicts*, ch. 9, 11, 12; G. E. Simpson & J. M. Yinger, *Racial and Cultural Minorities*, ch. 6, 7, 10, 11; R. K. Merton, *Social Theory and Social Structure* (ed. 1957), section 4 and 5; O. Klinberg, *Social Psychology* (2nd ed.), ch. 14; D. Cartwright & A. Zander eds., *Group Dynamics*, ch. 7; I. A. Berg & B. M. Bass eds., *Conformity and Deviation*, ch. 2.

.11. ה. סטראן ב-Haszomer (וינה 1918), עמ' 193.

- .12. העולים הם י. זיסמן וד. אוסטר. ר' נ. גלבר, מולדות התנועה הציונית בפולין, עמ' 826.

- .13. על תנעות הסקאוטינג וצעריה ציוון ר' ה. סטרנער, "על הארגון השומרי", S. Horowitz, "Wie aus" (וינה 1918); דוחה הוועד המרכזי, ש. מ, עמ' 199.

- zwei Organisationen eine Bewegung ward", Blätter aus der Jüdischen Jugendbewegung, No. 5. ה. סטנר, "על הסקואוטינגן", ספר השומרים (וארשה, 1934), עמ' 8.
14. על מזבם של היהודי גליציה בזמן מלחמת העולם הראשונה, ר' י. שיפר, "היהודי גליציה בזמן מלחמת העולם 1914–1918", היהודים בפולין המודשח (פולונית), בעריכת י. שיפר, א. טרטקובר וא. הפטמן. Course of Modern Jewish History, 296–298 כנ"ל, פרק כ"א. ו. שלומון, "אין די יארען פון דער ערשתער וועלט מלכחה", די יידן איין פוילן, (נויארק, 1946) בחוצאתה ה"קאמיטעט פאר דער אויסנגןאבע" די יידן איין פוילן". ש. אנסקי, חורבן יהודי פולין.
15. על הפליטים בוינה ר' מאמרו של ד"ר א. אבלס, ב"י אבלס, Neue Jüdische Monatsshefte (מס. 10 ספטמבר 1918), עמ' 74, וכן מאמרו של י. שלומון הג"ל.
16. ברשימה מקו קראקוב ב"י Haszomer (מס. 2, ספטמבר 1917) מתואר מצבו הכלכלי הקשה של הנוצר המאורגן ב"צעיר ציון"; בתחילת 1920 הוועידה המוצהרת של "השומר הצעיר" על הקמת לשכה לתיוזך עבודה (Haszomer, ינואר–פברואר 1920).
- בדו"ח מג'יציה מסופר על "שומרים" המשכדים כתף בחטיבת עציים, ר' הדוח של א. א., שם, עמ' 5.
17. גלבר, כנ"ל, עמ' 838 וכן מאמרו, "קורות היהודים בפולין", בית ישראל בפולין (הוצאת המחלקה לענייני הנוצר של התאחדות הציונית, בעריכת י. היילפרין, ירושלים, תש"ח), כרך א', עמ' 126.
18. Nowa młodzięz, מס. 2, עמ' 31. י. שחט, "הנצחון הגדול", ספר השומר הצעיר (ספרית פועלם, תל אביב, 1956), כרך א', עמ' 67. ש. הלנברג, Haszomer (יוני 1917) 1917/18 "Der Jude", עמ' 16.
19. הרטוגל, "מלחמות היהודי פולין על ציוויתיהם האזרחיות והלאומיות", בקובץ בית ישראל בפולין כנ"ל. י. גרינבוים, מלחמות היהודי פולין, תר"ע "ב–ת"ש, הפרקים: "מהדור המלחמה לנוכחות לאומות", "המורות בינו הפולנים ובין היהודים"; י. שיפר במאמרו כנ"ל. א. הרטוגל, "משבר היהדות הפולנית" "Der Jude" (1917/18), עמ' 16.
20. לפי רשימה אוטוביוגרפית באוסף י. שומם, כנ"ל (ראה העירה 5).
- Exploration in Social Change, ed. G. K. Zollschan
21. W. Hirsch (New York, 1964), sect. V, ch. 15, 16 &. בפרט בעמודים .375–373
22. Hazak We'emac עתון התנועה בפולין, עמ' 130.
23. מספרים בדבר הנוצר היהודי אפשר למצוא אצל י. גרינבוים, כנ"ל, פרק 15.
24. ברונדט, ראש תזרミים בספרות המאה התשע ע'–שרה (מודד ביאליק–מסדה), ירושלים–ת"א, ספר חמישי, חלק ראשון, עמ' 18–19.
25. Haszomer (יוני 1918), עמ' 201. ש. הורוביץ, כנ"ל (ר' העירה 13).
26. קרונגלולד סייר בעדות בעל-פה כי בוועידת לחץ' ב-1919 הציע הוא את התוספת

- "הצעיר" לשם "השומר", כדי להבדילו מן "השומר" בארץ. לשומרו טען א. גלילי,
כי השם "השומר הצעיר" מקובל היה בתנועה ברוסיה עוד לפני כן.
- .27 Haszomer (1918), מס. 9 עמ' 212.
.28 לפַי עדויות בעל-פה.
.29 לפַי עדויות בעל-פה.
.30 על ויכוחים בעניינים אלה ראה ז. ה., "בענייני הנוער", Moriah (ינואר 1918), עמ' 147. ג. ג., "כינוס הנוער היהודי באוסטריה", Moriah (יוניי 1918). Haszomer (1918), מס. 9, עמ' 208. Haszomer (1919), מס. 1, עמ' 3. א. קדרנברג, "חובבו טופפי", (ספטמבר—אוקטובר 1919). ד. הורוביין, "עמדתנו בתנועת הנוער", (יוניי 1918). א. ריגר, "תחיית הכה", Moriah (יוניי 1918). H. Margulies, "Wege und Irrwege", Neue Jüdische Monatsshefte (1917—18). W. Hoffer, "Siegfried Bernfeld and 'Jerubaál'" Yearbook of the Leo Beck Institute, vol. X. S. Bernfeld, "Der österreichische jüdische Jugendtag", Blätter aus der jüdischen Jugendbewegung 1918, No. 7/8 Haszomer (יוניי 1918) מס. 9, עמ' 208.
.31 Poradirk dla Kierowników Szomrowych (להלן "המדריך").
.32 לפַי עדויות בעל-פה.
.33 המזכיר במאמר אрод — מעין חיבור, החתום בידי מ. יערץ ו. כהנא (כתב הד'
בפולנית, שמור בארכיון "השומר הצעיר" במרחבייה) — מטעם המועצה הראשית בארץ
"אל אחינו בוינזה", מיום ט"ז חנוך תר"א. רק קטעים ספורים ממנגו נתרסמו בספרו
של מ. יערץ, בדף ארוכת, עמ' 13—17, ובירא.
.34 ק היליתנו (תרפ"ב), קובץ, הוצאת קיבוץ "השומר הצעיר", כביש חיפה—ג'ייה,
עמ' 176.
.35 בראיון את הדגש מ. יערץ את התייחסות משפתחו לר' אלימלך מלזנסק; ראו גם
לצ'ין, כי בשידור ב"קול ישראל" לכבוד יובל ה-50 של "השומר הצעיר" הדגיש ז.
חוון את ההשפעה החסידית.
.36 י. שיפר, נג"ל (ר' העדרה 14).
.37 לפַי עדויות בעל-פה.
.38 "המדריך" (וינה, 1917), עמ' 1.
.39 "היהודי הוא קריקטורה של אדם טב עי ובורמל依 (!), הוא מכחינה גופנית והן
מן הבחינת הרוחנית; בחברה הוא מהות ישוד מתוקם וופרך שלו, לא ידע איזו
ומשמעת; גונטה הוא לווכנות ופלפל, מפריז בערך עצמו ומולול בזולתו" — כך
נאמר ב "המדריך", עמ' 9—13; דברים דומים חווורים במאמרו של ש. הורוביין,
Almanach Zydowski בעריכת ז. פינקלשטיין (פולניה 18/1917), עמ' 14.
.40 "המדריך", עמ' 13.
.41 ד. הורוביין, נג"ל, Haszomer (וינה 1918), עמ' 182. י. שינינגר, "גסיזן לפרטין
הבעיה של הנוער היהודי", Nowa Mlodziez (מרץ 1919), עמ' 38.
.42 "המדריך", עמ' 7, 11.

- ש. ב., עמ' 14 ואילך. .43
 ש. שפיגל, "על המושבה בטרנאביה-זונזה", Haszomer (דצמבר 1918), מס. 10—12, ועדויות בעילפה. .44
 ."ה מד ריך", עמ' 19, 20. .45
 Moriah (ינוואר 1918), עמ' 152. .46
 ."ה מד ריך", עמ' 14—15. .47
 א. שבדרון, "על הציגות המפוכחת ועל הציגות הheroait-קנאית", Moriah (פברואר—מרס 1918), חוברת 5—6. המאמר צוטט בספרות השומרית. הקשר של השומרם עם שבדרון נמשך עוד בשנות העשרים הראשונות, כפי שמעידים מכתבים באוסף הפרטיא של פרופ' ד. סדן. .48
 M. Buber, Drei Reden über das Judentum (Berlin, 1916), s. 25 .49
 הגוסח העברי בחלקו לפי "תעודה ויוזע", כרך א', עמ' 21—28. .50
 שם, עמ' 47. .51
 שם, עמ' 23. .52
 M. Buber, "Zion und die Jugend", Der Jude (1918/19), s. 99 ff; M. Buber, "Jüdisch leben", Jeruba'al (1918/19) .53
 ג. ג., "על כינוט הנער היהודי באוסטריה", Moriah (יוני 1918). .54
 Hazak We'emac (יוני 1918), עמ' 208. .55
 Moriah (יולי 1918). .56
 Nowa Mlodziez מס. 4, עמ' 62. .57
 חדים (בהוצאת הקב"א, ינוואר 1966), מס. 82, עמ' 89. .58
 על השפעת הספרות העברית על הנעור בגליציה, ר'. ג. מלצר, "פרקים לתולדות תנועת העבودה", בקובץ פרקי גליקי, ה', בעריכת ד. סדן, עמ' 113—118. מנהגי "השומרה הצער" עצם כתבו על נושאים מן הספרות העברית; ראה למשל מאמריהם של א. רייגר, ש. הורוביץ (בן-יוסוף) וו. שפיגל על נושאים אלה Moriah מ-1917 ו-1918. .59
 H. Kohn, Karl Kraus, Arthur Schnitzler, Otto Weininger (Aus dem jüdischen Wien der Jahrhundertwende 4. נפרט עמ' 1—2 ו��עט). .60
 F. Heer, Land im Strom der Zeit, Oesterreich gestern, heute, morgen. Kap.: "Judentum und österreichischer Genius" & "Humanitas Austriaca" .61
 H. Lefebvre, Le langage et la société (Paris, 1966), pp. 25—26 .62
 בדבר השפעת הספרות הפולנית ר'. ג. מלצר כנ"ל. השפעה זו הודגשה גם בעדויות בעילפה, והיא בולטת גם ביוםנו של י. שוחטמן מן הימים ההם, שמחבריו הוואיל להעמידו לרשותו. .63
 W. Z. Laqueur, Young Germany (London, 1962). .64

- H. Blüher, *Wandervogel: Geschichte einer Jugendbewegung*.
 H. Blüher, *Die Rolle der Erotik in der männlichen Gesellschaft*. H. Blüher, *Die deutsche Wandervogelbewegung als erotischen Phänomen*. G. Wynecken, *Der Kampf für die Jugend* (Jena, 1920). G. Wynecken, *Schule und Jugend-Kultur* (Jena, 1919). G. Wynecken, *Die neue Jugend* (München, 1914)
- ד. הורוביץ, נ"ל, Haszomer (יוני 1918).
 63. מערכת "השומר" מיצאה לנוח לסתתיג ממאמרו של ד. הורוביץ וצינר, כי דעתו מקובלת רק על חלק מן התנועה, בעיקר על קו וינה. כן הסתיימה המערצת ממאמרו של ל. טהאלר ב- Haszomer אפריל-מאי 1918, שכתב אף הוא ברוח התנועה הגרמנית. בגליציה ובוינה לא פסק הפלטוס בענין זה במשך כל שנות 1919. כבר חכרנו את מאמריהם של קרמנר וריגר (הערה 30). יזכיר בותם גם מאמרו של ח. גולדרט, "לא זה הדרך" (ברית), (דצמבר 1919).
- W. Z. Laqueur, op. cit., ch. 1, esp. p. 45. G. Masur, op. cit., chaps. I, VIII, esp. pp. 353-368.
 65. "המדרייך", ע' 38, Haszomer, דצמבר 1918, ע' 227.
 י. ריס מתאר ברישתו ב-Moriah (ינואר 1917), ע' 108, את הרושם שעשו עליו, בפגישת עם צעירים ה"בלארוייס", היחסים הطبאים בין בניו וبنות. ראה בענין זה גם מאמרו של מ. יערי, "מן התסיטה", ה פועל - ה צער, 15-16, 28, ינואר 1921.
- ר' בענין זה העורתו של ר' בנימין, "ערור מכתבים", מכתב תשיעי, התקופת (תש"ה-נסלו תרפ"ג, סוף 17), ע' 467.
 69. הערכות אלה של תנועת הנוער ותרבותה הנוצר מבוססות על הבדיקות דלקמן: T. Parsons, "Age and Sex in the Social Structure of the U.S.", American Social Review, Vol. 7, 1942. B. M. Berger, "On Youthfulness of Youth Cultures", Social Research, Autumn, 1963. K. Davis, "Adolescence and the Social Structure", Annals of the Amer. Acad. of Pol. & Soc. Science, Vol. 236, 1944. S. N. Eisenstadt, From Generation to Generation, esp. chaps. III, IV, V. S. M. Eisenstadt, "Archetypal Patterns of Youth", in Daedalus, Youth: Change and Challenge, Winter, 1962. R. K. Merton, Social Theory and Social Structure. K. Mannheim, Essays on the Sociology of Knowledge, chap. VII. E. Erikson, "The Problem of Ego Identity", Psychological Issues, No. 1, 1959
- A. Messer, Die freideutsche Jugendbewegung, s. 19
 70. המושגים "פְּילִיסְטִרְיוֹת" ו"פְּילִיסְטִינוֹת" בגרמניה (אצל סופרים כגון היינה והרווג) ובאנגליה (אצל מתיו ארנולד) סימנו את מידותיו של הבורגני המוגבל, השוקע בהאנות
- 71.

הамרליות ובתאות גסות והוא חסר עניין אינטלקטואלי, דבר במוסכמויות ובקיים מתוך שביעות רצון מעצמו ותוך אטיימות לאידיאות הפליטשטיות סימלה את הולגריות והכינויות בגיגו להעלה רוחנית, את המוסכם בגיגו לשאייה לחריות. ראה E. K. Bramsted, *Aristocracy and the Middle Classes in Germany* (Chicago, 1964), p. 217 ff. (ירושלים, תש"ח), פרק 18, 19, ובפרט עמ' 377.

.72 "ה מדרייך", עמ' 10–11, 16.

.73 ל. טאהלר, "על הקבוצה השומרית", Haszomer (1918), מס. 8, עמ' 166. Roger Martin du Gard, *Les Thibaults, Première Partie: Le Cahier Gris* (עברית : ספרית-פעלים, 1948). ראה למשל את התיאור הספרותי הנפלא אצל

.74 אפייניט תיאורים, הנאכיבים לפעים, של צייר "השומר" על הוויותיהם המשותפות בקבוצה. כך למשל, דוד בן משה מקן ויינה, כי הקבוצה היה נאנם שבפני אפשר למנות כל מכוב וביבונה אפשר לכתוב על כל דבר אינטימי, וכי השיתה הייתה שותפות של הוויות : "שבנו בחושך ושתקנו עד שנה חבר אחד ואמר : ניקח חבר ונקיים מספר גדול של שיוחות על אוזחותו. נגיד לו גלויה כל מה שאנו חושבים עליו, את הطيب ובפרט את הרע". כך עשו, והחבר שבו דבר "שמע וענה ובנפשו הבטיח לשפר את עצמו". ר' Haszomer (יוני 1918), עמ' 209. יפה גם התיאור של אוירית הוויידי וההתגלות ברישומו של שומר מבוליחוב ; ר' משה רפאל Haszomer (דצמבר 1917), עמ' 109.

.75 ר' ל. טאהלר, ב- Moriah (ינואר 1917), עמ' 109.

.76 ב. צימרמן, ב- Moriah (דצמבר 1916).

.77 ג. גלבֶּר, תולדות התנועה הציונית בגליציה, עמ' 814–815. ידוע, שאין הגדירה אחת ואיחידה למושג רומנטיציסם ואין הסכמה בין זה לבין F. Schultz, *Klassik und Romantik der Deutschen*, Bd. II. (Stuttgart, 1952), s.354 ff. A. O. Lovejoy, Essays in the History of Ideas (Baltimore, 1948), X, XII. R. Wellek, Concepts of Criticism (New-Haven and London, 1964), p. 128 ff. וכן תיאור זרמי הרומנטיקה השונים אצל ג.

.78 ברנדט, ראיי הזרמים בספרות המאה ה-19.

.79 .F. Schultz, op. cit., Bd. I, s. 11.

.80 .R. Wellek, op. cit., p. 167.

.81 שם, עמ' 136, 139.

.82 A. Salomon, "German Sociology", in Twentieth Century Sociology, eds. G. Gurvitch and W. E. Moore (New York, 1945), p. 586 ff

.83 L. Goldmann, "Socialism and Humanism", in Socialist Humanism, an International Symposium, ed. E. Fromm (New York, 1966), pp. 14, 49

- חברה ועדת א. קמנקה וקולקובסקי. ד. ריזמן מבוחין בין חברות המוסדרות ממכננים
וחברות המוסדרות מבחוץ (שם, עמ' 51, 124—129).
 .F. Schultz, op. cit., Bd. I, s. 64 ff .85
 שם, עמ' 18—19 .86
 G. Brandes, Main Currents in Nineteenth Century .87
 Literature, Vol. II (London, 1923), pp. 4, 29—30, 40, 42
 .G. Brandes, op. Cit., Vol. II, ch. XI : עניין זה מהואר בהרבה אצל : .88
 .F. Schultz, op. cit., Bd. II, s. 349 .89
 G. Brandes, Poland — A Study of the Land, People .90
 & Literature (London, 1904). R. Wellek, op. cit., pp. 145, 195
 שם, עמ' 199, 239 .91
 שם, עמ' 270 ואילך .92
 L. Namier, שם, עמ' 212—214, דברי סטפן גרצינסקי ומיצבייך. ר' גם עניין זה מהואר בהרבה אצל : "Nationality and Liberty", in Vanished Supremacies (London, 1962), p. 59
 .Haszomer דוח מפורט מן הוועידה בחתימת P - K Haszomer (דצמבר 1918), מס. 10—12 ; לא קל למלוד מינו על מה בדיק נחלקו הדעות. אולם נמצא חומר חשוב להשלמת תומונה והוא סקרתו הבתרה והמקיפה של א. רייגר על האינטנס, (טבת תרע"ט), תוספת עברית ל-Moriah ובפרט מאמריו החשוב והמפורט של ש. הורוביץ, "בשולי הכינוס", Haszomer (דצמבר 1918) מס. 10—12. יתר על כן, לקראת הENCIES הציגו ראשי המתווכחים את עמדותיהם בכתב. ר' א. רייגר, "תחיית הכהן", Moriah (יוני 1918). י'. ריס, "על התונעה השומרית", שם. ד. הורוביץ, "על עמדותנו בתונעת הנוצר", Haszomer (יוני 1918).
 ש. הורוביץ, כנ"ל .95
 ג. ג', "כינוס תגונער היידז'י באוסטריה", Moriah (יוני 1918), עמ' 333.
 במאמרו "תחיית הכהן", דורך רייגר כוח מבליל פרט את טיבו, אך בסקרתו בעברית על הENCIES, כנ"ל, הוא מפרש וככל גם כוח צבאי. אולי יש כאן רמזו לכרוון המועצה הראשית של "השומר הצעיר", שקרה לגויים לגלגון העברי. ר' Haszomer (דצמבר 1918), מס. 10—12.
 ראה הדוח בחתימת K - P כנ"ל .98
 לטענת וילי הופר, לא הזדהה ברונפלד עם וינקן בכלל. ר' W. Hoffer, "S. Bernfeld and Jeruba'al", in Yearbook of the Leo Beck. Institute, Vol. X t. u. t. o. אולם גם הופר מדגיש, כי ברונפלד הטעיף בוינה לחורתו של וינקן. ר' ז. ברונפלד, כנ"ל (הערה 30).
 ר' מאמריו של רייגר ושל ג. ג. ה. ב' Moriah, כנ"ל .101
 ש. הורוביץ, כנ"ל, Haszomer (דצמבר 1918), מס. 10—12.
 E. B. .103. "הפלשתינוצנטריזם שלנו", Haszomer (נובמבר 1919), עמ' 8.
 E. B. .104. כנ"ל. שMRI יהו בן מרדכי, "מהוי היהודים", Nowa Mlodziez (ינואר 1919), עמ' 5.
 י'. ריס, "עת לעשנות", Nowa Mlodziez (פברואר 1919) 15.

105. מכתבו של S ב- Haszomer (ינואר 1919), עמ' 45. "מחניון", א' ח' ג', עטונו הכן לבוב (ינואר 1919) בהקטוגרפ, עמ' 15. Nowa Młodzież .
106. מס. 2, עמ' 30. "מן העתונות שלנו", Nowa Młodzież מס. 3, עמ' 46. ש. בן מודכי, "מחני יהודים", Haszomer (ינואר 1919).
107. Haszomer (ינואר 1919), עמ' 41. Haszomer (ספטמבר 1919), עמ' 16 ועמ' 21.
108. דוח'ן הכנוס התפרסם ב- Nowy Dziennik מס. 104, 103, ב- 18 ו- 19 באפריל, 1920. (העתונות מצוירים בארכיון הציוני בירושלים).
109. האיגופומציה המובאת בה על הכנוס בטרכוב מבוססת על דוח'ן ב- Haszomer (ספטמבר 1919) ועל רשימות מפורטות מן הכנוס, נשתמרו בידי מר. ח. קרוונגולד, אשר נכח בכנס והואיל להעמידן לרשות הכותב, וכן על עדויות בעלפה. מקור לכנס השני, מס' דצמבר 1919, הוא Haszomer (ינואר-פברואר 1920), עמ' 26. מקום הכנס לא צוין במדויק, אך קרוונגולד, שהיה נכון ושמר על רשימות מדויקות, מעיד על התקנסותו בלבוב.
110. ד. הורוביץ, "ענדתנו בשאלת השוציאליזם", Nowa Młodzież (1 במרץ 1919).
111. מאמר של ד. הורוביץ, שלא בתפרסם נוראה, נמצא כתוב במכונה בארכיון "השומר הצייר" במרחבייה. אין בו תאריך ובחלקו הוא כבר בלתי קריא, אולם לפי הסגנון והתורכו אין ספק שהוא מתוקף הכנס בטרכוב, בערך.
112. באותו זמן היו קיימים,跽וע, שקליטים שונים — של ההסתדרות הציונית הכללית ושל הפלדצ'יות.
113. Haszomer מס. 7 ומס. 8 והדו"חים ב- Nowy Dziennik כנ"ל.
114. מאמרי של יער, "אנדנו ארכישראלי", Haszomer (דצמבר 1920) מס. 8.
115. ר' גם ע. בלאט Haszomer (דצמבר 1919) עמ' 13, ושם. גולדשטיין, שם, עמ' 21.
116. ראה העירה 110.
117. ראה העירה 110. קורת הילר היה מבני חומר של גוטסב לנדיואר ובליהר ומאנשי העתקן בעיל ציון פאציפיסטי וגונטה לטוציאיליסטים, אף כי המונח לא נזכר.
118. ראה העירה 111.
119. ראה מאמרי של נ. מלצר, כנ"ל (הערה 57).
120. ראה ד. הורוביץ, Haszomer (ספטמבר 1919).
121. ההנהלה הזמנית של ארגון "השומריה חולאים" הודיעה מיד על הקמת קרן למושבה השומריה, ואיסוף הכספיים נערך ב- 1919 ו- 1920.
122. ראה מאמרי חנ"ל, Haszomer מס. 8 (1920).
123. א. קרמנר, Haszomer (ספטמבר-אוקטובר 1919).
124. ראה, למשל, רישומו של Z Haszomer (ינואר-פברואר 1920) וכן המאמר של מ. גולדשטיין, Haszomer (דצמבר 1919).
125. ד. הורוביץ, "בשולוי הכנוס", כנ"ל, וכן Haszomer מס. 8 (אפריל 1920), עמ' 18.
126. ר' למשל, רישומו של א. שפירר "אתה בחורתנו", Haszomer (חטפות עברית) (דצמבר 1919), ושל א. קורי, Haszomer (אוקטובר 1919). מאיר פ., "קטעים

- ממכותב", ח'—ו' (שבט תר"פ) וו' (אדר תר"פ). רישימתו של מ. גולדשטיין, Haszomer (דצמבר 1919). דבריו של ש. הורוביץ בندון כבר הוזכרו לעיל.
127. ש. הורוביץ בנויל, Haszomer, 12–10 (1918).
128. לתיאורה של כת דתית, ראה E. Troeltsch, *The Social Teaching of the Christian Churches* (New York, 1960) p. 331 ff.
129. ר' בנדון: W. Stark, *The Sociology of Religion — A Study of Christendom* (London, 1967), Vol. II, p. 5 ff.
130. ביחס לתנועות משיחיות בחנויות הפעלים הבריטית, ראה E. P. Thompson, *The Making of the English Working Class* (London, 1965), p. 375 ff. לתנועות משיחיות בכלל והתאנון התבריתית, ראה: Millenial Dreams in Action — Essays in Comparative Study, ed. S. L. Thrupp, esp. the following articles: S. L. Thrupp, "Millenial Dreams in Action, a Report on the Conference Discussion", p. 11 ff. N. Cohn, "Medieval Millenarism". p. 31 ff. G. Shepperson, "The Comparative Study of Millenarian Movements", p. 44 ff. D. A. Aberle, "A Note on Relative Deprivation Theory as Applied to Millenarian and other Cult Movements", pp. 209—214. H. Kosminsky, "The Problem of Explanation", pp. 215—217. Chiliasmus und Nativismus, ed. Mühlmann. B. Wilson, "Millenialism in Comparative Perspective", in *Comparative Studies in Society & History*, Vol. VI (Oct. 1963), pp. 93—114.
131. לפי שיחה עם מר ח. קרגוגולד.
132. י. לוי, "על המצב של התנועה השומרית בפולין הקונגרסאית", Hazak We'emac, נז' בינדר, "האיידיאולוגית השומרית", Hazak We'emac (מאי 1919), עמ' 138.
133. דוד"ח על היכנות בלודז', אפריל 1919, Hazak We'emac, עמ' 130. לפ' עדות בעילפה של ד. שוומן.
134. ביחס לוילוקים אלה, ראה י. לוי, "על המצב של התנועה השומרית", כו"ל (הערה 132). הדוד"ח על היכנות (הערה 133). מ. אסף, "על הוועידה", Hazak We'emac (הערותה התוספת העברית) עמ' 13. הדוד"ח על היכנות, ה שחר (מאי 1919), עמ' 37. ביחס ל"יינוד" הסקאוטינג ראה המאמרים של "בר-כוכבא" ב ה שחר (אפריל 1919). על כינוס בנדון, ראה Hazak We'emac (מרץ 1919), חוברת ג'.
135. ד' מ. אסף, בנויל.
136. ראה מאמרו של י. לוי, בנויל, והדוד"ח של מ. אסף בעברית, בנויל.
137. ראה הדוד"ח בה שחר בנויל, בהערה 135.
138. ראה "דיילוג שומריה", Hazak We'emac, עמ' 167.
139. מ. אסף, "האחדות של בניו", ה שחר, עמ' 34 (מאי 1919).
140. לדוגמה נזכיר את מאמרו של מ. טול, "השיקום העולם השומרית", Hazak We'emac (פברואר 1919).
141. מס. 2, עמ' 45, המציג במיוחד את יסוד היהדות והלאומיות, תוך הסתמכות על בובר;

- המאמרים בהשראת על יהודיה "סקאוטינג", שכבר נזכר; האמור של י. ולפוביץ, "לאן של פירברג", Hazak We'emac (התוספת העברית), עמ' 9; מאמרו של בן עמי גורדון, "יחסנו אל השפה העברית", Hazak We'emac (התוספת העברית) עמ' 7. גם ת. קרונגולד, הדגיש את סיסמתו של בובר "להיות אדם אך בדרך יהודית", אף כי נחשב בפולין כ"סקאוט המושלם", יותר מכל חבר אחר.
- ר' מ. קניישטיין (חימס פרופ' אכטניאלר), "תגונת הנער, מהותה, התפתחותה וצורתה", Hazak We'emac עמ' 8. א. טרפמן: "אנחנו", Hazak We'emac, עמ' 111.
- למשל זו. בינדר, "האיידיאולוגיה השומרית", Hazak We'emac (מאי 1919).
- א. טרפמן, כנ"ל.
- ראה גם נ. בינדר כנ"ל.
146. האינפורמציה ביחס לווייחו הוה נסורה לכותב עליידי מר. ח. קרונגולד, לפי רשימות בפנקסו מן הזמן ההוא. אין לרשימות חריך, אך נראה, כי הדברים התרחשו בשנת 1919.
147. הכוונה לכינוי בנדיין, לבוב ובפרט לכינוי מהיגי הקנים בפולין הקונגרסאית שנתקיים בוארשה ב-1921 ותכננו נמסר בהרבה רבה בה שומר הצער (עברית), חותסת לאצפירה (וארשא, הי' שבט, תרפ"א).
148. העניין מוחר רבות בספרות "השומר הצער". ראה הדו"ח מהוועידת העולמית של לשישית של הסתדרות "השומר הצער" (וארשא 1930): דברי י. זירעאל, שם, עמ' 50, דברי מ. יערי, שם, עמ' 49, דברי א. גלייל בוועידה וכן מאמרו בדף, מן ה-22 במאי 1932. הערכות מעניינות על "השומר הצער" הרוסי מצויות בפרטיכלים של השיחות שנערכו ב"קיבוץ ב'" (לימים משמר-העמק) בשנים 1926 ו-1927, בפרט בדברי הח' י. חון והח' לויונקה (ל. רוזנצוויג), וכן בפרטיכל מישיבת חב"ד הוועד הפועל של הקיבוץ הארץ, בהשתתפות חברי ההגנות הראשית בחרדרה, ב-14 לחודש דצמבר 1929, שדנה במצבי במנועה העולמית. חומר מעניין ביחס להשפעות מוקדמות של האספה הדרסית על התנועה בפולין מצוי בשתי החוברות של השומר הצער (עברית), שהופיעו בתוספת לאצפירה (תרפ"א).
149. הערות ונימוקות אלה, העוסקות בהיסטוריה מסוימת ובאופןן החברות היהודיות בפולין ובפולין הקונגרסאית, מובוסות על החומר דלקמן: ד"ר י. שאצקי, "די יידן אין פולין פון 1772 ביז 1914", בספר די יידן איין פולין (נוויארק, 1946), ערשות בענד, בהוצאתה ה"קאמיטעט פאר דער אויגנאגבע די יידן אין פולין", בפרט עמ' Dr. M. Rosenfeld, op. cit. G. Gliksman, .727—654 L'Aspect Economique de la Question Juive en Pologne (Paris, 1929) יארבוך, עורך ד"ר ש. פעדערבווש (נוויארק, 1946), בהוצאתה ה"וועטל פעדערוואצעע פון פוילישע יידן". ר' בפרט המאמרanganlite של א. טרטקובר, "הזרת יהודי פולין". נ. גלבר, תולדות התבואה הציונית בפולין, כנ"ל. בית ישראל בפולין, בעברית. הילפרין (ירושלים, תש"ח), בהוצאתה המחלקה לענייני הנער של הסתדרות הציונית, בפרט המאמרים של א. הארטגלאס, ל. ברגר, נ. גלבר, ש. רוזנקה, ג. גריינבוים, מלחותם

יהודי פולין 1905—1912, בפרט המאמרים: "הטיטוואקים והשפעתם על יהדות פולין"; "תחיית ההתקבשות", ו"חרובן האילויזיט של 50 שנה". י. גראנגייבס, מלחות יהודי פולין, תרע"ג—ת"ש, בפרט המאמר על "חרובן J. Lestschinsky, The Jews in Contemporary Poland (Paris, Dec. 1937). J. Lestschinsky, "The Industrial & Social Structure of the Jewish Population of Interbellum Poland", in Yivo Annual of Jewish Soc. Science, Vol. XI. אך עדין חסר, לנבי התקופה המתוארת במאמר זה, חיבור כולל שיסכם את המבנה הכלכלי-חברתי, התרבותי והמפלגתי של יהדות פולין וליציה וייחסיה לנסיבות.

מאמר זה מבוסס על פרק מעבודות הדוקטוראט של המחבר, שהוגשה לאוניברסיטה העברית בירושלים. תודהו של המחבר נחונה לפופ' י. אריאלי ושם. אטינגר על הדרכות בעבודה זו.